

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

Ἀρχισυντάκτης: Ἀριστέλης Κ. Οἰκονόμος

ΤΟΜΟΣ 806 — ΕΤΟΣ 807

1880 — 1881

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 41.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ-ΕΘΝΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ.

Εἶναι περίεργον φαινόμενον, ὅτι ἐν ταῖς νεωτέραις ἐπικρατείαις αἱ ἐπαναστάσεις καὶ αἱ μεταβολαὶ τῶν ἐθνῶν κυριώτατον ἔχουσιν αἷτιον τὴν διατάραξιν τῆς οἰκονομικῆς ἁρμονίας. Οἱ φόροι καὶ αἱ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ δυσχέρεια εἶναι ἐν τῷ νεωτέρῳ πολιτισμῷ, ὅπως τὸ ἔλαιον ἐν τῇ πυρᾷ. Ἄπ' ἐναντίας ἐν τῷ ἀρχαίῳ πολιτισμῷ σπανιώτατον, ἂν οὐχὶ ἀνύπαρκτον, εἶναι τὸ σύμπτωμα τοῦτο. Ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς καὶ Ἰταλικαῖς δημοκρατίαις τῆς ἀρχαιότητος αἱ μεταβολαὶ ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὴν πολιτειακὴν συγκρότησιν αὐτῶν. Καὶ καθὼς παρατηρεῖ ὁ Boeckh, ἡ ἀντίθεσις αὕτη εἶναι πολὺ φυσικὴ. Πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ φόρος νὰ δημιουργήσῃ ἐν δημοκρατικῇ πολιτείᾳ ἐπαναστατικὰς ταραχάς, ὅταν ἐκεῖνοι οἵτινες τὸν πληρόνουσιν, ἐκεῖνοι εἶναι καὶ οἱ ὅποιοι τὸν ψηφίζουσιν; Ἐν δημοκρατίᾳ ὅλα στρέφονται πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ πραγματικὸν ἢ φαινόμενον, ἐνῶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ καὶ μοναρχίᾳ τὰ πλεῖστα φανερώς ἢ λεληθότως καὶ ὑπερὸς τοῦ λαοῦ ὑπὲρ ὀλίγων προνομιοῦχων. Ἐν δημοκρατίᾳ οἱ ἐκονομικὰ μέτρα παρῆγον παράπονα, ἰδοὺ ἢ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ἔτοιμος νὰ τὰ κατασιγάσῃ, ἰδοὺ ἢ ἀγορὰ καὶ τὸ βῆμα ἵνα ἀμέσως τὰ θεραπεύσωσιν· ἐπαναστάσεις οὐκ ἔχοντες πὸν ἐκ φόρου δεν ἦτο δυνατόν νὰ γεννηθῶντο. Ἐν ἀριστοκρατίᾳ καὶ ὁ λαὸς αὐτῶν ἐκήρυττε τὸν πόλεμον καὶ τὸν πόλεμον ὡς αἰτίαν τῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν του· αἱ ταραχαὶ προήρχοντο

μᾶλλον ἐκ τῶν προσβολῶν τοῦ δικαιώματος τῶν πολιτῶν καὶ τῆς συμμετοχῆς τούτων εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Ἄλλ' ἐν ταῖς νεωτέραις μοναρχίαις, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθῶσι καὶ αὐταὶ αἱ συνταγματικαί, ὁ λαὸς μὴ μεταλαμβάνων ἀμέσως τῆς ἐξουσίας καὶ ἐνεργῶν ἐκ μακρῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, χρονικῶν διαλειμμάτων τὰ τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτοῦ, παρίσταται, ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐνδομύχων ἐντυπώσεων αὐτοῦ, ἀπέναντι τοῦ φόρου καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ περιπετειῶν, μᾶλλον ὡς ὑπήκοος παρὰ ὡς πηγὴ τῶν κυβερνητικῶν μέτρων. Ὅθεν ἡ ἰδέα τῆς ὑπηκοότητος δὲν εἶναι ἀπεριόριστος καὶ ὅταν ἡ φορολογικὴ ψαλλίς εἰσχωρήσῃ μέχρι τοῦ δέρματος, ὅταν τὰ ἐθνικὰ ταμεῖα παύσωσι τὴν λειτουργίαν των, τότε τὰ μὲν στοιχεῖα τῆς ἐρεύνης κατὰ πρῶτον λόγον τίθενται εἰς ζωηρὰν κίνησιν, τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς ἀπειθείας εἰσέρχονται εἰς προχείρους ὀργανισμούς, ἐξ ὧν βαθμηδὸν γεννᾶται ἡ παραλυσία τοῦ ὑπάρχοντος καὶ περιμένεται ἡ συστηματοποίησις τοῦ ἐρχομένου. Πολιτικὴν μεταβολὴν ὀνομάσατε τοῦτο ἢ ἐπανάστασιν, ἀδιάφορον. Ἰὸ ἀκριβὲς εἶναι, ὅτι αἱ μοναρχίαι δὲν ἔχουν ἀμειλικτότερον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν ἐχθρὸν καθὼς οὐδὲ πολυτιμώτερον φίλον.

Δὲν πρέπει νὰ νομίση τις ἐντεῦθεν, ὅτι αἱ ἀρχαῖαι δημοκρατίαι εἶχον ὀλιγωτέραν προσοχὴν εἰς τὰ δημοσιονομικὰ αὐτῶν πράγματα. Τόσον τὰ δημοσιονομικὰ ὅσον καὶ τὰ πολιτικὰ συνηντῶντο ἐν τῇ αὐτῇ ἐξουσίᾳ, τὴν ὁποίαν διωργάνιζεν ἡ πόλις διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν γενικῶν συμφερόντων της. Οἱ νόμοι, οἵτινες ἀπέβλεπον τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, ἐψηφίζοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ διεχειρίζοντο ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης, πάλιν τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, Βουλῆς. Ἐθεωρεῖτο ἡ δημοσιονομία ἐν Ἀθήναις ὡς μία τῶν σπουδαιότερων δημοσίων ὑποθέσεων, ἐκεῖνος δὲ ὁ ἐμπειπιστευμένος ἐργάτης τοῦ λαοῦ, ὅστις ἔφερεν αὐτὴν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, ὡς ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ

Λυκοῦργος, ἀπελάμβανε τὴν ἄκραν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ καὶ δόξαν αἰωνίαν.

Ἄλλ' ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ προκαλεῖ, δὲν εἶναι μόνον τὰ προειρημένα αἴτια τὰ δρῶντα κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν τῶν ἀναμορφωτικῶν τάσεων. Πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς βαρυτέρας πηγὰς. Καὶ ἐνταῦθα παρίσταται ἡ ἰδέα τοῦ Ρουσώ, ὅστις ἐν τῷ ἐρευνητικῷ πνεύματί του ἐρωτᾷ: πῶς αἱ νεώτεροι ἐπικράτεια δι' ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλουσιωτέρων δημοσίων ταμείων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραγάγῃσι τὰ ἔργα, ἅτινα αἱ ἀρχαῖαι δημοκρατίαι συνετέλεσαν διὰ τῶν πτωχοτέρων βαλαντίων των; Ἡ ἀπάντησις ἀνήκει εἰς τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας ὁ φιλόσοφος τῆς Γενεύης συνοψίζει εἰς τὴν δύναμιν τῆς φειδοῦς· ὅπως ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ οὕτω καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ ἡ φειδὼ εἶναι ἡ βάσις τοῦ οἰκονομικοῦ τῶν ἐπικρατειῶν οἰκοδομήματος. Ἄλλ' ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄλων τῶν εἰδῶν, μεταξὺ τοῦ ἀληθοῦς κυρίου, ὅστις πληρόνει τοὺς φόρους, καὶ τῶν διαχειριστῶν αὐτοῦ μεσολαβοῦσι τοσαῦται κλίμακες, ὥστε τῆς εὐθύνης καὶ τῆς δημοσίας φωνῆς ἡ ἀποτελεσματικότης ἐλαττοῦται. Καὶ συμβαίνει νὰ θαυμάζωσι πολλάκις αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες καταπιέζονται, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἐκ τοῦ ἰδρωτός των ζώντων, μέχρις οὗ φθάσῃ ἡ μάχαιρα εἰς τὸ ὄστον καὶ αἱ πρῶην χαρὰν μεταβληθῶσιν εἰς τελευταῖα πένθη.

Ἀπέναντι τοιούτων ἐννοιῶν τὸ πρῶτον δόγμα τῆς συνετῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως ἀφορᾷ εἰς τὴν προσπάθειαν μᾶλλον τῆς προλήψεως τῶν δημοσίων ἀναγκῶν ἢ τῆς ἀξήσεως τῶν δημοσίων εἰσοδημάτων. Ὅσον καὶ ἂν ἐπιμεληθῇ τις, ἡ βοήθεια, ἡ ἐρχομένη μετὰ τὸ κακὸν καὶ βραδύτερον, ἀφίνει τὸ κράτος εἰς κατάστασιν παθήσεων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐνῶ προσπαθεῖ τις νὰ θεραπεύσῃ τὸ νῦν κακὸν, ἕτερον κακὸν εὐθὺς ἐμφανίζεται, καὶ αὐταῖ

δὲ αἱ ἐκποριστικαὶ ἐπινοήσεις παράγουσι τότε νέα ἀτοπήματα. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τέλει τὸ ἔθνος καταχρεοῦται, ὁ λαὸς καταβαρύνεται, ἡ κυβέρνησις ἀπόλλυσι πᾶσαν ἰσχὺν καὶ δὲν προσφέρει πλέον εἰμὴ μικρὰ πράγματα διὰ πολλοῦ χρυσίου. Ἡ φρόνησις λοιπὸν διδάσκει τὴν πρόληψιν μᾶλλον τῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι ὅσοι λαοὶ ἐστερέωσαν τὰς ἐλπίδας των ἐπὶ μόνου τοῦ ἀργυρίου δὲν ἐβράδυναν νὰ δοκιμάσωσι τὰς συνεπείας. Διότι ὅταν τὸ ἐλαττήριον τῶν χρημάτων κυριεύσῃ ὅλων τῶν λοιπῶν, σημείον ἢ ὅτι τὸ ἔθνος ἐγήρασεν ἢ ὅτι κρούει τὰς θύρας τῆς τελευταίας ἡλικίας.

Ἐπὶ τοιαῦτα ἐθνολογικὰ συμπτώματα περισυνάζονται αἱ ἀπομένουσαι βιωτικαὶ τῆς ἐπικρατείας δυνάμεις, καὶ συγκεντρούμεναι ἀνάπτουσι τὴν φλόγα τῆς μεταβολῆς, ἣτις ἢ φωτίζει τοὺς ἐν τῷ σκότει κινουμένους ἢ καταστρέφει τοὺς ὑπὸ τὴν θέρμην αὐτῆς ἐμπίπτοντας. Τότε δὲ μόνον τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς μεταβολῆς δύναται νὰ σώσῃ τὴν ὑφισταμένην ἐθνικὴν ζωὴν, ἐὰν ὑπολείπηται ἔτι χρόνος, καὶ ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει ὅτι συναθροίζονται τότε ὅλα τῆς οικονομικῆς καχεξίας τὰ στοιχεῖα, ἵνα δοκιμάσωσι τὴν ἀνανεωτικὴν τῆς πολιτείας δύναμιν.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΙΑΣ ΖΗΤΗΜΑ

Ἡ ἐργατικὴ κοινωνία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς διηνεκεῖς προσβολὰς νόσου, τὴν ὁποῖαν ὅλοι οἱ αἰῶνες ἐγνώρισαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς πτωχείας, οὐχὶ ἐκείνης ἣτις καταμαστίζει μεμονωμένα άτομα, ἀλλ' ἐκείνης ἣτις κατασκευάζει ὁμαδὸν τὰ θύματα αὐτῆς. Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἐν ταῖς περιόδοις, τὰς ὁποίας διατρέχει ἡ ἀνδρική ἡλικία τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ νόσος τῆς κοινωνικῆς πτωχείας περιβάλλεται μείζονα ἔντασιν, καὶ ὅτι τότε ἰδίως ρίπτονται τὰ

σπέρματα τῆς κοινωνικῆς δυσαρρεσκείας, ἣτις κυοφορεῖ τὰς μεταβολὰς.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ὁ νεώτερος πολιτισμὸς κέκληται νὰ δοκιμασθῇ σπουδαιοτάτην δοκιμασίαν ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ τῆς πτωχείας προβλήματος. Οἱ ἡμέτεροι χρόνοι, τοὺς ὁποίους σχετικῶς πρὸς τοὺς προηγουμένους διακρίνει πλειότερον ἐπιστημονικὸν φῶς, μείζων οἰκονομικὴ δύναμις καὶ εὐρύτεραι τάσεις τελεσιουργοῦ πρακτικῆς, ἐκ πολλῶν σημείων φρονήσεως καὶ κινδύνου, γρήγορα ἢ ἀργά, θέλουσιν ἐπὶ τέλους ἀναλάβει τὴν εὐθύνην τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης λύσεως τοῦ ἀκανθωδεστάτου τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ζητημάτων. Πρόκειται κατ' αὐτὸ ἡ σωτηρία ἢ ἡ ἀπώλεια τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκτηθέντων ἀγαθῶν ἐκ τῆς προαιωνίου ἐργασίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι ταῦτα ὑπονομεύονται ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς καχεξίας, ἣτις προβιάζει τοὺς πληθυσμοὺς τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν παραπονομένων.

Ἄλλ' ἐνῶ αἱ βάσεις, τρόπον τινά, τῆς κοινωνίας συζητοῦνται καὶ αἱ οὐτοπία εἰσέρχονται εἰς νέαν ἐκτυλίξεως ὁδόν, ἡ ἀγαθὴ τῆς κοινωνικῆς φιλανθρωπίας ἰδέα προβάλλει εἰς τὸ μέσον, κομίζουσα πολυτίμους ἐκάστοτε καρπούς. Ἡ σωτηρία καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ ὑπάρχοντος εἶναι τὸ πρόγραμμά της, νομίζομεν δὲ ὅτι προσφέρομεν χρησιμώτατον δεῖγμα μελέτης κοινωνικῆς ἐπὶ τῶν πανταχόθεν περισυναζομένων δυσχερειῶν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος τῆς πτωχείας, δημοσιεύοντες τὸν ἐπόμενον ἔξοχον στοχασμὸν τοῦ κ. Isaac Pereire, ὅστις ἀφοῦ ἐλάμπρυνε τὴν ἐπιστήμην διὰ τῶν συγγραφῶν του, προσδιώρισεν ἐσχάτως εἰς τὸ ἔργον τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν σπουδῶν 100,000 φράγκα ἰδρύσας ἐπ' αὐτῶν διαγώνισμα ἐπίσημον πρὸς ὅλους τοὺς σπουδαίους καὶ ἀμερολήπτους νόας, διὰ τὸ τέλος τῆς λύσεως τοῦ φοβεροῦ τῆς κοινωνικῆς πτωχείας ζητήματος.

Τὸ διαγώνισμα τοῦτο διαιρεῖται εἰς τέσσαρας σειρὰς, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει ἰδιαιτέρον ζήτημα καὶ

πέντε βραβεῖα ἤτοι ἐν πρῶτον βραβεῖον 10,000 φρ., δύο δεύτερα βραβεῖα, 5,000 φρ. ἕκαστον καὶ δύο ἐπαίνους 2,500 φρ. ἕκαστον. Τὸ πρῶτον ζήτημα ἀναφέρεται εἰς τὴν γενικὴν ἔρευναν τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἡ σύγχρονος κοινωνία κατέχει καὶ ἡ πρόοδος τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν προσφέρει εἰς ἐπαισθητὴν ἐλάττωσιν, ἂν ὄχι τελείαν θεραπείαν τῆς ἐνδείας τῶν πολυαριθμοτέρων καὶ δυστυχεστέρων κοινωνικῶν τάξεων. Τὸ δεύτερον ζήτημα ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καθ' ὅλους τοὺς βαθμούς. Τὸ τρίτον ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸν ὀργανισμὸν τῆς οἰκονομικῆς πίστεως ἐν τῷ συμφέροντι τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐργάτου. Τὸ τέταρτον τέλος ἀποβλέπει εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῶν φόρων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς δικαιότερας διανομῆς τῶν κοινωνικῶν βαρῶν. Τὰ ὑπομνήματα ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαγωνίσματος εἶναι δεκτὰ μέχρι τῆς 31ης τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου, ἀποστελλόμενα εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος Liberté (Paris, 146, rue Montmartre), συνοδευόμενα ὑπὸ ἐσφραγισμένου φακέλλου, περιέχοντος τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ φέροντος τὴν τοῦ ὑπομνήματος ἐπιγραφὴν. Ἴδου τὰ ἀντικείμενα ἑκάστου ζητήματος :

Α' Ζήτημα. — Ἀναζήτησις τῶν καλλιτέρων μέσων πρὸς ἐξάλειψιν τῆς κοινωνικῆς πτωχείας, εἰς ἀποσόβησιν τῆς ὁποίας ἡ ἐλεημοσύνη, μεθ' ὅλας καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς γενναιοτέρας προσπαθείας, ἀποδεικνύεται ἀνίσχυρος. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐξεταστέα ἰδίως 1) ἡ ἀνάπτυξις καὶ διάδοσις ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, 2) ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐργασίας διὰ τοῦ πιστωτικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκτεινομένου εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ 3) ὁ ὀργανισμὸς προνοίας διὰ τὸ γῆρας καὶ ταμείων συντάξεως ὑπὲρ ὅλων τῶν ἐργατῶν δι' ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς, ἐπιβαλλομένης εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων καὶ τοὺς ἐργοστασιάρχας, τῆς εἰσφορᾶς ταύτης ἀποτελούσης ἐφεδρείαν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος εἰς συμπλήρωμα ἀναγ-

καῖον τοῦ ἡμερομισθίου τῶν ἐργατῶν καὶ προωρισμένης νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις συνδυασμῶν ἀναλόγων πρὸς τοὺς ἐφαρμοζομένους ἐν ταῖς ἀσφαλείαις καὶ κατὰ τὴν δημιουργίαν τῶν ἰσοβίων προσόδων. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν οἱ ἀντίστοιχοι ὀργανισμοὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐταιριῶν. Περιπλέον θέλουσιν ὑποδειχθῆ αἱ μεταβολαί, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ὑποστήῃ ἡ ἐν ἐνεργείᾳ δημοσία ἢ ἰδιωτικὴ βοήθεια πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἡ δημιουργία τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων.

Β' Ζήτημα. — Ἀναζήτησις τοῦ καλλιτέρου συστήματος ἐκπαιδεύσεως καθ' ὅλους τοὺς βαθμούς αὐτῆς, ἤτοι τῆς προκαταρκτικῆς, τῆς μέσης καὶ ἐπαγγελματικῆς, καὶ τῆς ἀνωτέρας. Τὸ σύστημα τοῦτο πρέπει νὰ παρασκευάζῃ ὅλους τοὺς πολίτας διὰ τὰς λειτουργίας, τὰς ὁποίας ἔχουσι νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, νὰ ἀναπτύσῃ ὅλα τὰ προτερήματα καὶ ὅλας τὰς εἰδικότητας ἐν τῇ τριπλῇ διευθύνσει τῶν ὠραίων τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς βιομηχανίας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστου τοποθέτησιν τῶν ἀτόμων, τὴν ὀρθὴν διαίρεσιν τῶν ἀσχολιῶν καὶ τὴν διεύθυνσιν των πρὸς τὸν κοινὸν σκοπὸν. Τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθ' ἅπαντας τοὺς βαθμούς τῆς, οὔσης χρέος τῆς κοινωνίας πρὸς ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς, τὸ δόγμα τῆς δωρεᾶν ἐκπαιδεύσεως ὀφείλει νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἀνευ περιορισμοῦ, ἐπὶ τε τῆς προκαταρκτικῆς, τῆς μέσης καὶ ἐπαγγελματικῆς καὶ τῆς ἀνωτέρας παιδείας. Οὕτω γενομένης ταύτης προσιτῆς εἰς πάντα, θέλει αὕτη ἐπιβληθῆ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ θὰ γείνη δι' ὅλους ἀναγκαστικὴ ἐκ μόνου τοῦ λόγου τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Δύναται ὠφελίμως νὰ συμβουλευθῇ τις τὴν ἐκθεσιν, τὴν ὁποίαν ὁ Ταλλεϋράνδ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν 10, 11 καὶ 19 Σεπτεμβρίου 1791. Ἐπίσης δὲ πρέπει νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις

ισχύοντα συστήματα, εξακριβουμένης τῆς ἀναπτύξεως τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐν αὐταῖς ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις, τῆς σημαντικῆς εἰς χρήματα ποσότητος, ἣτις ἀφιερῶθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθὼς καὶ τῆς σπουδαίας συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν σχετικῶς πρὸς τὴν εἰδικὴν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποστολήν.

Γ' Ζήτημα. — Μελέτη ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πίστεως τοῦ καταλληλοτέρου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς μορφάς, καὶ πρὸς συμμετοχὴν ὅλων τῶν ἐργατικῶν τάξεων εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦτον. Ἀνάγκη ἐπομένως νὰ μελετήσωσιν οἱ συνδιαγωνιζόμενοι τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἰδρυθείσας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀλληλεγγύης τραπέζας, αἵτινες παρήγαγον τόσῳ μεγάλα ἀποτελέσματα καὶ αἵτινες οὕτω θέλουσι παρέχει πίστωσιν ἐπὶ τῷ συμφερωτέρῳ τόκῳ εἰς τοὺς ἐργάτας, ἐποφελουμένους ἀμέσως ἐξ ὅλων τῶν προτερημάτων τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας. Ἐπίσης ἀνάγκη νὰ μελετήσωσι τὰ μέσα τῆς διαδοχικῆς μειώσεως τοῦ τόκου καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν διαρκῶν προσόδων εἰς ἰσοβίους προσόδους.

Δ' Ζήτημα. — Μελέτη τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φόρων σχετικῶς πρὸς τὴν ἀπλοποίησιν αὐτῶν, τὴν οἰκονομίαν τῆς εἰσπράξεως, τὴν βαθμιαίαν καὶ διαδοχικὴν μείωσιν τῶν ἐμμέσων φόρων, καὶ ἰδίᾳ τῶν τελωνειακῶν καὶ τῶν δημοτικῶν, προωρισμένων ὄντων τούτων εἰς πρώτην ἐξάλειψιν. Ἐῶν καθαρῶν ἐσόδων τοῦ ἔθνους, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν δηλαδὴ ὅλων τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, ὄντων μόνως βάσεως καὶ μόνως τοῦ φόρου πηγῆς, ἐξεταστέον, ἐὰν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπαλλαγθῇ πάσης περιπλοκῆς καὶ νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς ἀπλουστέρους ὅρους ἢ εἰσπραξίς αὐτοῦ, ἀναζητουμένων τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὰς δαπάνας τοῦ κράτους ἐν φόρῳ ἐπιβαλλομένῳ ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος, εἴτε κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ σχηματισμοῦ του, εἴτε ἀφ' οὗ τοῦτο μεταβληθῇ εἰς κεφάλαιον διὰ τῆς διαδοχικῆς συσσωρεύσεως καὶ καταστῆ βᾶσις τοῦ ἐθνικοῦ

πλούτου. Τότε δὲ ἀνάγκη ἀναδρομῆς 1) εἰς τὸ εἰσόδημα, εἴτε ἀμέσως δι' ἐνιαίου φόρου ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν εἰσοδημάτων, ὡς ἐνεργεῖται ἐν τισιν εὐρωπαϊκοῖς κράτεσιν, εἴτε ἐμμέσως ὑπὸ τὸ σχῆμα τεσσάρων ἀμέσων φόρων καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν κινητῶν ἀξιῶν φόρου, ἐξαιρουμένων τῆς ὑποχρέσεως ταύτης τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων διὰ τὴν ζώαρχειαν τοῦ λαοῦ καὶ 2) εἰς τὸ κεφάλαιον α) διὰ βαθμιαίας φορολογίας ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου ἢ κατ'εὐθείαν κληρονομιῶν, ἀπαλλακτομένης ἐκ συμφηφισμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας κατ'ἀναλογίαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐπικρατείας καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν τρίτων, τῶν φορολογικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως τῶν ἰδιοκτησιῶν, τοῦ χαρτοσήμου ἢ τῆς μεταγραφῆς (διαμοιραζομένων τῶν φορολογικῶν τούτων εἰς πολλὰ ἔτη, ὅπως οὕτω καταστῆ τὸ βᾶρος των ἥττον ἐπαισθητόν, διαταρακτομένης ὅσον ἐνεστι ὀλιγώτερον τῆς ἀπολαύσεως τῶν διὰ τῆς κληρονομίας μεταβιβαζομένων κτημάτων), β') διὰ τῆς χρήσεως τῶν δανείων πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φόρων καὶ πρὸς ὑποστήριξιν παντὸς παραγωγικοῦ ἔργου, οἷα εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις καὶ τὰ δημόσια ἔργα, συγκεντρουμένων ἐκ τῆς τοιαύτης μεθόδου ὅλων τῶν κεφαλαίων τῶν Ταμειουτηρίων καὶ τῶν ταμείων τῶν συντάξεων. Χρησιμωτάτη θὰ ἦτο ἡ ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἔμπνευσις ἀπὸ τῶν συγγραφῶν τοῦ Vauban, τοῦ Quesnay καὶ τοῦ Turgot.

Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν τεσσάρων τούτων διαγωνισμάτων πολλαὶ ἰδέαι δύνανται νὰ συνδυασθῶσιν. Ἡ κοινωνικὴ μάστιξ τῆς ἐνδείας ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον σημεῖον πρὸς ὃ ἀτενίζει ἡ περαιτέρω ἀποστολὴ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ποῖα μέσα ὑπάρχουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν συντριβομένων ὑπὸ τῆς πτωχείας ὑπάρξεων ὅπως ἀνασηκώσωσιν ἑαυτὰς ἀπὸ τοῦ ἐνώπιόν των χαινόντος βαράθρου; Καὶ ἡ πολιτεία ὁποῖα καθήκοντα καὶ ὁποῖα δικαιώματα

ἔχει πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν; Ἡ δὲ κατ'ἐξοχὴν χριστιανικὴ τῆς φιλανθρωπίας ἀκτὶς πρὸς ποῖα κοινωνικὰ σκότῃ κέκληται νὰ λειτουργήσῃ καὶ διὰ ποίου μηχανισμοῦ;

Θέματα ὑψηλὰ, τῶν ὁποίων οἱ προκαλούμενοι πνευματικοὶ ἀγωνισταὶ θέλουσι ἀνοίξει τὰ συμπεράσματα εἰς τὴν μελέτην τῶν προσδευτικωτέρων στοιχείων τῆς κοινωνίας, ὅπως αὕτη ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐπιεικείᾳ ὁδηγῆ τὸ ἄρμα τῆς πρὸς τὰ εὐρὴ μέλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἔχῃ εἰμὴ μίαν στέγην, τὴν τῆς καθολικῆς τῶν δικαίων καὶ συμφερόντων ἁρμονίας.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ δημοσίου ταμείου λαμβάνονται ὡς βάσις, ἐν ἐλλείψει μεταγενεστέρως τινός, οἱ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1876 δημοσιευθέντες ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν κ. Σωτηροπούλου πίνακες ὑπὸ τὸν τίτλον: « Προσωρινοὶ ἀπολογισμοὶ κτλ. » καὶ ἰδίως ὁ ἐν σελίδι 59 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: « ἀνάλυσις τοῦ κατὰ 30 Ἰουνίου 1876 ἀποτελέσματος τῶν ἀπολογισμῶν » ἰσολογισμὸς τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπολοίπων τοῦ γενικοῦ λογαριασμοῦ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως, εἰς ὃν δὲν δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσι τὰ χρεωλυτικὰ δάνεια, διότι τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν εἰσπραττόμενα προστίθενται ἐν τοῖς ἀπολογισμοῖς εἰς τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους, τὰ δὲ πρὸς ἀπόσβεσιν αὐτῶν πληρονόμιστα χρεωλύσια καθὼς καὶ οἱ τόκοι φέρονται εἰς τὰ ἔξοδα ἐν τε τοῖς προϋπολογισμοῖς καὶ ἀπολογισμοῖς. Εἰς ποίαν δὲ κατάστασιν εὑρίσκοντο κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1879, τοῦτο εἶναι ὅλως ἄσχετον πρὸς τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ δημοσίου Ταμείου, περὶ τοῦ ὁποίου ἐνταῦθα πρόκειται.

Τὸ μὲν ὡς παθητικὸν, ἦτοι εἰς χρέωσιν τοῦ δημοσίου ταμείου, φερόμενον ἐν τῇ ἀναλύσει ταύτῃ ποσὸν 45,796,169 δύναται νὰ διακριθῇ ὡς ἑξῆς:

α) Εἰς κεφάλαιον, ὅπερ ἐπιγράφεται « Περισσεύματα τῶν ἀπολογισμῶν ἀπὸ τοῦ 1838-1874 », δηλαδὴ πλεόνασμα τῶν εἰσπραχθέντων ἐξ ἐσόδων τῶν προϋπολογισμῶν καὶ τῶν δανείων, πλὴν τῶν ἐξ ἐντόκων γραμματίων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πληρωθέντων ἐξόδων τῶν προϋπολογισμῶν. . . . . δραχ. 16,138,947

β) Εἰς γραμμάτια συμφηφισμοῦ, ἦτοι ἔσοδα, τὰ ὁποῖα εἰσπραχθῆσαν μὲν δὲν καταλογίσθησαν ὅμως εἰς τὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα τῶν εἰς οὓς ἀνήκουσι προϋπολογισμῶν . . . . . δραχ. 1,226,491

Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου περὶ δημοσίου λογιστικοῦ « συγχωρεῖται ἢ εἰς ὁποιοδήποτε ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον παράδοσις χρημάτων ἐκ μέρους δημοσίων ὀφειλετῶν διὰ νὰ συμφηφισθῶσιν εἰς τὸ ἀρμόδιον Ταμεῖον μὲ τὸ χρέος αὐτῶν. » Τοιαῦτα γραμμάτια συμφηφισμοῦ ἐκδίδονται ὅχι μόνον ὑφ' ἐνὸς ἐπὶ ἐτέρου Ταμείου διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκδίδοντος αὐτὰ Ταμείου κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν εἰσπράξεων τῶν εἰσπρακτόρων πρὸ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν κατ'εἶδος φόρου ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν βιβλίων τῶν εἰσπράξεων των, ὅταν συμβαίη νὰ μὴ εἶναι ἐκκαθαρισμένον τὸ χρέος τοῦ ὀφειλέτου καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις. Ἐπομένως τὰ γραμμάτια συμφηφισμοῦ, προερχόμενα ἐξ εἰσπράξεως ἐσόδων καὶ ἐξοφλούμενα δι' ἐκδόσεως τῶν τακτικῶν γραμματίων ἐπὶ τῶν ἀρμοδίων κεφαλαίων

Εἰς μεταφορὰν δραχ. 17,365,438

Ἐκ μεταφορᾶς δραχ.	17,365,438
καὶ ἄρθρων τοῦ προϋπολογισμοῦ, δὲν εἶναι χρέη τοῦ δημοσίου Ταμείου πρὸς τρίτους.	
γ') Εἰς καθαρὰ ἐκ διαφόρων λ]σμῶν χρέη τοῦ δημοσίου . . . . . δραχ.	28,430,731
(Τὸ ποσὸν τοῦτο ὑποδιαιρεῖται 1) εἰς ἔντοκα γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ ἐκ δρ. 5,995,931 καὶ 2) εἰς λοιπὰ χρέη ἐκ δρ. 22,434,800, σημειούμενα ἰδιαιτέρως ὑπὸ τὰς μερίδας, Ἐθνικὴ Τράπεζα εἰς λογαριασμὸν ἀνοικτὸν δρ. 2,360,198· ἔντοκα χρέη Ἑπτανήσου δρ. 799,526· ἔξοικονομικὴ Τράπεζα Κερκύρας δρ. 165,770· χρηματικὰ γραμμάτια δρ. 1,380,038· παρακαταθῆκαι ἐν γένει δρ. 5,133,970· δικαιώματα λιμένων καὶ προ- κυμαιῶν δρ. 3,803,725· συνεισφοραὶ καὶ κληροδοτήματα δρ. 4,301,726· κεφάλαια ὁδοποιίας δρ. 3,489,847· καὶ δάνεια βραχυ- πρόθεσμα δρ. 1,000,000).	

Τὸ ὅλον τοῦ παθητικοῦ δραχ. 45,796,169

Ἐνταῦθα παρατηρεῖται, ὅτι τὰ ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω μερί-
δας «Δικαιώματα λιμένων καὶ προκυμαιῶν», «Συνεισφο-
ραὶ καὶ κληροδοτήματα» καὶ «Κεφάλαια ὁδοποιίας» ση-
μειούμενα ποσὰ δὲν ὀφείλονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου εἰμῆ
καθ' ὅσον δὲν εἶναι κατατεθειμένα εἰς τὰς Τραπεζὰς κτλ.
Ἐπειδὴ δὲ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ἐξ ἑνὸς χρεοῦται ἀνω-
τέρω ὑπὸ τὰς τρεῖς ταύτας μερίδας μὲ δρ. 11,598,398,
ἐξ ἑτέρου δὲ πιστοῦται κατωτέρω ὑπὸ τὰς ἀντιστοίχους
μερίδας «Χρεῶσται λιμένων καὶ προκυμαιῶν», «Χρεῶσται
ἐκ συνεισφορῶν καὶ κληροδοτημάτων» καὶ «Χρεῶσται κε-
φαλαίων ὁδοποιίας» μὲ δρ. 11,453,477, τὸ ἐκ τῶν τριῶν
τούτων μερίδων, συλλήβδην λαμβανομένων, καθαρὸν τοῦ
Δημοσίου Ταμείου χρέος κατὰ τὴν 30ην Ἰουνίου 1876

συνίστατο εἰς δρ. 141,921. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς μετα-
βάλλει τὸ κατωτέρω πόρισμα τῆς καταστάσεως τοῦ Τα-
μείου, διότι εἰς τὸ ἔλλειμμά του ἡ ὀφειλὴ μόνον τοῦ
ποσοῦ τούτου περιέχεται.

Τὸ δὲ εἰς πίστῳσιν τοῦ δημοσίου ταμείου ἐκ δραχ.
45,796,169 ἐπίσης δύναται νὰ διακριθῆ ὡς ἑξῆς :

α) Εἰς ἔξοδα ἀφαιρετέα ἐκ τοῦ κεφαλαίου, ἧτοι τοῦ
περισσεύματος τῶν ἀπολογισμῶν. Καὶ τοιαῦτα εἰσὶν ἡ
προκαταβολὴ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ 1875 δρ. 1,837,164, ἡ
προκαταβολὴ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ 1876 δρ. 3,136,472, τὸ
μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐν τοῖς ταμείοις μετρητῶν ὑπό-
λοιπον, καθ' ὅσον συνίσταται εἰς ἡμιεξωφλημένα χρηματικὰ
ἐντάλματα, πληρωμὰς τακτοποιητέας, ἐπισφαλεῖς ἀπαι-
τήσεις, ἐν οἷς καὶ τὰ κατὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ 1862 ἐλ-
λείψαντα ἢ πληρωθέντα εἰς δαπάνας μὴ ἀναγνωρισθείσας
χρήματα, ὑπολογιζόμενον κατὰ προσέγγισιν εἰς δραχμὰς
6,388,630, παραλειπομένου τοῦ εἰς μετρητὰ συνισταμέ-
νου ποσοῦ καὶ προσέτι ἑνὸς ἑκατομμυρίου δι' ἡμιεξωφλη-
μένα γραμμάτια παρακαταθηκῶν, αὐτουσίους παρακατα-
θήκας κλπ., ἅτινα σημειοῦνται εἰς τὴν κατωτέρω γ'
κατηγορίαν ὡς πραγματικὸν ἐνεργητικὸν, τὸ ὅλον τῆς
α' κατηγορίας . . . . . δραχ. 11,362,266

β) Εἰς ἐπισφαλεῖς ἀπαιτήσεις, αἵτινες
ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ἐν ταῖς
ἐπομέναις μερίσι σημειούμενα ποσὰ· ἧτοι
ὑπόλογοι διαχειρισταὶ χρεῶσται ἐκ χρη-
ματικῆς ληψοδοσίας δραχ. 1,413,482·
ἐπισφαλεῖς ἀπαιτήσεις δραχ. 2,569,107·
διάφοροι λογαριασμοὶ δρ. 1,650,119· ὁμό-
λογα Τραπεζῆς Κυβερνήτου δρ. 443,362·
ἀφαιρέσει ἐκ τούτων τῶν διὰ τῶν ἐξόδων
τοῦ προϋπολογισμοῦ πέραν τῶν πληρωθέν-
των ἀποσβεσθέντων, κτήματα κατακεχυρω-

Εἰς μεταφορὰν δραχ. 11,362,266

Ἐκ μεταφορᾶς δραχ. 11,362,266

μένα τῷ δημοσίῳ 156,195· ἐκ τῆς μερίδος ἀνταποκρίται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δρ. 9,344· οἰκονομικὴ κατάστασις Ἑπτανήσου δραχ. 4,283,930· μετοχαὶ δημοσίου εἰς διαφόρους ἐταιρίας δρ. 1,700,000· προκαταβολαὶ καὶ δάνεια δρ. 4,838,480· καὶ ἐγγώριος διαχείρισις Ἑπτανήσου 1,676,884· τὸ ὅλον τῶν ἐπισηφᾶν ἀπαιτήσεων . . . . . δραχ. 18,740,603

γ') Εἰς μετρητὰ ἐν τοῖς ταμείοις καὶ ἀπαιτήσεις ἀσφαλεῖς καὶ εἰσπραξιμοὺς, ἦτοι τὰ ἐν τοῖς ταμείοις κατὰ τὴν 30 Ἰουνίου 1876 μετρητὰ δραχ. 1,342,155, τὰ ἡμιεξωφλημένα χρηματικὰ παρακαταθηκῶν κλπ. εἰς γραμμάτια καὶ αὐτουσίους παρακαταθήκας, ὑπολογισθέντα ὡς ἀνωτέρω εἰς δρ. 1,000,000· ἀνταποκρίται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δρ. 152,696· Ἐθνικὴ Τράπεζα λῆσμός διαφόρων καταθέσεων δρ. 1,395,192· χρεῶσται λιμένων καὶ προκυμαιῶν, ἦτοι καταθέσεις εἰς τὰς Τραπεζὰς χρημάτων ἀνηκόντων εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς προκυμαίας, δρ. 3,657,778· χρεῶσται ἐκ συνεισφορῶν καὶ κληροδοτημάτων, ἦτοι καταθέσεις εἰς τὴν Τράπεζαν χρημάτων ἀνηκόντων εἰς τὴν μερίδα ταύτην, δρ. 4,451,522· χρεῶσται κεφαλαίων ὁδοποιίας (καταθέσεις παρὰ Τραπεζαῖς) δρ. 3,344,177· Γενικὴ Πιστωτικὴ Τράπεζα καταθέσεις ὑπὲρ τῶν τριῶν δυνάμεων δρ. 349,780, τὸ ὅλον δρ. 15,693,300

Τὸ ὅλον τοῦ ἐνεργητικοῦ δραχ. 45,796,169

Ἐκ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως δὲ τῶν ἀνωτέρω διακρίσεων προκύπτει, ὅτι τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ἦτο χρεωμένον κατὰ τὴν 30ὴν Ἰουνίου 1876 ἦτοι ὤφειλε δραχ. 45,796,169.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἐξ αὐτῶν πρῶτον τοῦ κεφαλαίου του, ἦτοι τοῦ περισσεύματος τῶν ἀπολογισμῶν δρ. 16,138,947 καὶ δεύτερον τοῦ εἰς πίστωσιν τῆς μερίδος τῶν γραμματίων συμφηφισμοῦ φερομένου ποσοῦ, ὅπερ ὡς εἴρηται προέρχεται κατὰ τὸ ὅλον σχεδὸν ἐξ ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τακτοποιητέων δρ. 1,226,491, ὁμοῦ δρ. 17,365,438, ἡ πραγματικὴ ὀφειλὴ τοῦ ταμείου περιωρίζετο εἰς δρ. 28,430,731, ἐξ ὧν εἰς ἔντοκα ἐν κυκλοφορίᾳ γραμμάτια 5,995,931 καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐκ διαφόρων λῆσμών πιστωτὰς δρ. 22,434,800.

Ἦτο δὲ πιστωμένον τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἦτοι ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσπράξῃ ἐπίσης δρ. 45,796,169, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ ἐκ τούτων, πρῶτον τῶν εἰς τὴν ἀκατηγορίαν τοῦ πιστολογικοῦ τοῦ ταμείου σημειουμένων ἀνωτέρω ἐξόδων δραχ. 11,362,266 καὶ δεύτερον τῶν ἐπισηφᾶν ἀπαιτήσεων, κατηγορία τοῦ πιστολογικοῦ β' 18,740,603, ὁμοῦ 30,102,869 ἡ πίστωσις του ἦτοι τὸ εἰσπραξιμὸν ποσὸν περιορίζεται εἰς δρ. 15,693,300 καὶ ἐπομένως προέκυπτεν ἔλλειμμα τῆς οἰκονομικῆς διαχείρισεως ἐκ δραχ. 12,737,431.

Ἀνάλυσιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου παριστᾷ ὁ ἐπόμενος πίναξ τῆς καταστάσεως τοῦ Ταμείου κατὰ τὴν 30 Ἰουνίου 1876 μετὰ τὰς ἀνωτέρω προσθαφαιρέσεις :

Μερίδες	Ἐνεργητικὸν	Παθητικὸν
Μετρητὰ ἐν τοῖς Ταμείοις κατὰ τὴν 30ὴν Ἰουνίου 1876	1,342,155	
Αἰτήσεις, παρακαταθήκαι καὶ ἡμιεξωφλημένα παρακαταθηκῶν καὶ χρηματικὰ γραμμάτια, περιλαμβανόμενα εἰς τὰ ὑπόλοιπα τῶν Ταμείων	1,000,000	
Ἀνταποκρίται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν . . .	152,696	
	<u>2,494,851</u>	
Εἰς μεταφορὰν δραχ.		

Μερίδες	Ένεργητικόν	Παθητικόν
Έκ μεταφοράς δραχ. Έθνική Τράπεζα λογ)σμός διαφόρων καταθέσεων	2,494,951	
Χρεώσται λιμένων και προκυμαιών	1,395,492	
» εκ συνεισφορών και κληρο- δοτημάτων	3,657,778	
Χρεώσται, κεφάλαια όδοποιίας	4,454,522	
Γενική Πιστωτική Τράπεζα καταθέ- σεις υπέρ των τριών δυνάμεων	3,344,477	
Έντοκα γραμμάτια εν κυκλοφορία		5,995,934
Έθνική Τράπεζα λ)σμός ανοικτός		2,360,498
Έντοκα χρέη Έπτανήσου		799,526
Έξοικονομική Τράπεζα Κερκύρας		465,770
Χρηματικά γραμμάτια		4,380,038
Παρακαταθήκαι εν γένει		5,133,970
Δικαιώματα λιμένων και προκυμαιών Συνεισφοραι και κληροδοτήματα		3,803,725
Κεφάλαια όδοποιίας		4,304,726
Δάνεια βραχυπρόθεσμα		3,489,847
	45,693,300	
Έλλειμμα κατά την 30ήν Ιουνίου πρός εξίσωσιν	42,737,431	
	28,430,731	28,430,731

Τό εκ του ένεργητικού του δημοσίου ταμείου αφαιρού-
μενον ποσόν των έπισφαλών απαιτήσεων εκ δρ. 18.740,603,
είναι σχεδόν κατά τό όλον παραλλείμματα (non-valeurs)
έπισφαλέστερα και αυτών των εκ των δημοσίων εσόδων
καθυστερούντων, ως δύναται τις εύχόλως νά έννοήση άμα
λάβη υπ' όψιν τας αναλύσεις των μερίδων του ένεργητικού,
σελίσι 44-51 των πινάκων του κ. Σωτηροπούλου. Και
δύναται μόν νά προστεθῆ τό ποσόν τουτο εις τά καθυστε-
ρούντα, όπως αναβιβάση αυτά από περίπου 90,000,000
εις 108,740,603, αλλά δέν δύναται νά κατέχη μέρος εις
τό ένεργητικόν του δημοσίου ταμείου, διότι ούτε συντε-

λεί, ούτε έλπίζεται νά συντελέση προς ίκανοποίησιν του
παθητικού. Θα είναι δέ τι πλέον του γελοίου νά έλπίζη
τό δημοσίον ότι θα εισπράξη χρήματα εκ τοιούτων απαι-
τήσεων διά νά πληρώση τά κυκλοφορούντα έντοκα γραμ-
μάτια, ν' αποδώση τά χρήματα των λιμένων και προκυ-
μαιών, όσα καθυστερεί, τά κεφάλαια της όδοποιίας και
νά έξοφλήση τά χρηματικά και τά των παρακαταθηκών
γραμμάτια.

Αφοϋ κατεδείχθη τό κατά την 30ήν Ιουνίου 1876
έλλειμμα του δημοσίου ταμείου, συνιστάμενον εις δραχ.
12,737,431 δύναται νά έξαχθῆ κατά πιθανωτάτην προς
την ακρίβειαν προσέγγισιν και τό κατά την 31ην Δεκεμ-
βρίου 1879 εάν (θεωρουμένων ίσων των εις τά υπόλοιπα
των Ταμείων κατά την 30ήν Ιουνίου 1876 και 31ην Δε-
κεμβρίου 1879 περιλαμβανομένων έξόδων εις ήμιεξωφλη-
μένα έντάλματα και πληρωμας προς τακτοποίησιν) εις
τό άνωτέρω έλλειμμα προστεθώσι και τά έλλείμματα των
άπολογισμών των μετά την του 1874 χρήσεων, ήτοι του
1875 δραχ. 2,759,725, του 1876 δραχ. 3,417,789, του
1877 δρ. 520,454, του 1878 δραχ. 1,287,933, όπερ ό
πρό μικροϋ κ. ύπουργός των οικονομικών, όστις έδημό-
σίευσε τον άπολογισμόν της χρήσεως 1878 μετά του
προϋπολογισμού της χρήσεως 1880 ανεβίβασεν εις την
έν τη Βουλῆ άγόρευσιν του (έφημερίς συζητήσεων βουλῆς
σελίς 33) εις 5,000,000, του 1879 μέχρι 31 Δεκεμβρίου
1879 κατά την δημοσιευθεϊσαν μετά του προϋπολογισμού
του 1880 προσωρινήν κατάστασιν της χρήσεως 1879
δραχ. 3,102,941, τό όλον 11,088,832 εκπτώσει δέ των
συμπεριληφθέντων εις την μέχρι 30 Ιουνίου 1876 δια-
χείρισιν εκ δραχ. 4,973,636 δραχ. 6,115,196 και έπο-
μένως όλικόν έλλειμμα κατά την 31ην Δεκεμβρίου 1879
εκ δραχ. 18,852,627.

Ητοι, ενώ τά μετά την άφαίρεσιν του περισσεύματος
των άπολογισμών μέχρι της 31 Δεκεμβρίου 1879 εκ δρ.

5,050,115, ὅπερ κατεβροχθίσθη ὑπὸ τῶν διαφόρων λογαριασμῶν κυμαινόμενα χρέη τοῦ δημοσίου (dettes-flottantes), εἰς ἃ συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἐκ 12,000,000 ἔντοκα εἰς κυκλοφορίαν γραμματία, ἀνέρχονται εἰς δραχ. 34,545,927 ἀποτελούμενα ἐκ τῶν κατὰ πῆν 30 Ἰουνίου 1876 τοιούτων πλέον τῶν ἐλλειμμάτων τῶν ἀπολογισμῶν τῶν χρήσεων 1875 μέχρι 1879, ἅτινα, ἀφοῦ δὲν ἐκαλύφθησαν διὰ τῶν ἐκ τῶν δανείων εἰσπράξεων, ἐπληρώθησαν βεβαίως ἐκ τῶν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τεθέντων εἰς κυκλοφορίαν νέων ἐντόκων γραμματίων καὶ τοῦ ὑπερβάλλοντος τῶν ἐκ τῶν λοιπῶν διαφόρων λησμῶν εἰσπράξεων σχετικῶς πρὸς τὰς ἐνεργηθείσας ἀπέναντι αὐτῶν πληρωμᾶς, τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ δημοσίου ταμείου περιορίζεται εἰς δραχ. 15,693,300, παρουσιαζομένου οὕτω τοῦ ἀνωτέρω καταδεικνυομένου ἐλλείμματος τῶν δραχ. 18,352,627. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνωτέρω ἐνεργητικοῦ, πλήν ἐλαχίστου μέρους, τὸ ταμεῖον δὲν δύναται νὰ κάμῃ χρήσιν, εἰμὴ μόνον διὰ τοὺς πιστωτὰς τοῦ ἀποχλειστικῶς ἐκείνους, διὰ λησμῶν τῶν ὁποίων εἶναι κατατεθειμένον εἰς χεῖρας τρίτων, τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δηλαδή κλπ. ὥστε οἱ λοιποὶ πιστωταί, καθὼς καὶ οἱ ἀνωτέρω, καθ' ὅσον ἔχουσι νὰ λάβωσιν ἀκόμη ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ταυρτουρίζουσι ματαίως ἐν ᾧρα χειμῶνος ἐξῶθεν τῆς θύρας τοῦ κεντρικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ταμείων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς πιστοχρεώσεως τῶν διαφόρων λησμῶν ἀφεύκτως θὰ εἶναι διαφορετικά, τούτεστι θὰ παρουσιάσωσιν ἀνώτερον εἰς πίστωσιν καὶ χρέωσιν αὐτῶν ποσόν, ἀλλ' ἐπειδὴ βεβαίως δὲν εἰσπραχθῆσαν χρήματα ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, τὸ ἐλλεῖμμα ὄχι μόνον ὑπάρχει, ἀλλ' εἶναι ἀναγυρρῆτως ἀνώτερον, διότι θὰ προστεθῶσιν εἰς αὐτό, ὅσα ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1876 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1879 ἐπληρώθησαν διὰ δημοτικὰς προκαταβολὰς πέραν τῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰσπραχθέντων, καὶ ὅσαι κατὰ τὸ

διάστημα τοῦτο ἐπισφαλεῖς ἀπαιτήσεις ἐφέρθησαν εἰς πίστωσιν τοῦ ταμείου μὲ χρέωσιν τῶν διαφόρων λησμῶν, ἦτοι τὸ ἐλλεῖμμα τοῦ ταμείου τῆς ἐν Κωνσταντινῶν πρεσβείας, τὰ κλαπέντα ἐκ τοῦ τελωνείου Σύρου χρήματα, τὰ ἐκ τῶν ταμείων Μεσολογγείου καὶ Ζακύνθου, τὰ ἐκ τοῦ τελωνείου Πειραιῶς νέα χαλκονομίσματα καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐλλεῖμμα δὲν συμπεριλαμβάνονται τὸ εἰς τὴν διαχείρησιν τοῦ 1880 ἀνήκον ὀριστικὸν ἐλλεῖμμα τῆς χρήσεως 1879 τὸ πέραν τοῦ ἀνωτέρω μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1879 σημειωθὲν ἐκ δραχμῶν 3,102,941 οὔτε τὸ ἐλλεῖμμα τῆς χρήσεως 1880, οὔτε τὰ καθυστεροῦντα ἔξοδα κεκλεισμένων καὶ διαγεγραμμένων χρήσεων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνήκουσι καὶ οἱ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καθυστερούμενοι τόκοι ἐντόκων γραμματίων ἐκ δραχ. 526,407, (ὅρα ἰσολογισμὸν 6' ἑξαμηνίας).

Ἐπίσης δὲν ἔχουσι μέρος εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐξαγόμενα αἱ ὡς ἕκτακτοι χαρακτηρισθεῖσαι δαπάναι καὶ τὰ πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν ἐκ τῶν δι' αὐτὰς δανείων εἰσπραχθέντα, ὑποτιθεμένου ὅτι τὰ εἰσπραχθέντα καὶ πληρωθέντα εὐρίσκονται ἐν ἰσοζυγίῳ. Δὲν ἐσημειώθησαν δὲ εἰς μείωσιν τοῦ ἐλλείμματος τῆς χρήσεως 1879 καὶ τὰ ἐκ τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 ληφθέντα 3,000,000, διότι δὲν φέρονται ὡς ἔσοδον εἰς τὴν προσωρινὴν κατάστασιν τῆς χρήσεως 1879.

Ἐνῶ ἐπομένως οἱ ἀπολογισμοὶ τοῦ κράτους παρουσιάζουσι κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1879 περίσσευμα δραχ. 5,050,115, ἡ κατάστασις τοῦ δημοσίου ταμείου παρουσιάζει πραγματικὸν ἐλλεῖμμα τοῦλάχιστον 19,000,000, ὅπερ ἐντὸς τοῦ 1880 διὰ τῶν ἐλλειμμάτων τῶν χρήσεων 1879 καὶ 1880 θ' αὐξήσῃ κατὰ 15,000,000 καὶ πλέον. Ἡ ἀναπλήρωσις δὲ τοῦ ἐλλείμματος ἦτοι ἡ ἰσοσκελίσις τοῦ πραγματικοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ, εἰς ἃ περιέχονται τὰ ἐλλείμματα ἢ πλεονάσματα τῶν ἀπολογισμῶν ἀπαιτεῖται, ὅπως ἀνοίξῃ τὸ ταμεῖον τὰς πύλας τοῦ

εις ἅπαντας τοὺς πιστωτὰς αὐτοῦ, ἀναβαλλομένης τῆς περὶ ἀναπληρώσεως τοῦ ἐλλείμματος μερίμνης κατὰ τοσοῦτον μόνον, καθ' ὅσον ὑποτίθεται ὅτι ἀναβάλλουσιν ἔκουσίως ἢ νομίμῳ κωλύματι ἕνεκεν κατασχέσεως ἢ ἐγγυήσεως ὑπολόγων κλπ. καὶ οἱ πιστῶται τοῦ δημοσίου τὴν προσέλευσίν των εἰς τὸ ταμεῖον, ὅπως ζητήσωσι τὴν πληρωμὴν τῶν πρὸς αὐτοὺς ὀφειλομένων.

Οἱ περὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ τόπου τυρβάζοντες κοπανάζουσιν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀπολογισμοῦ. Παρὰ τὸν μέγαν ὅμως τοῦτον ὀχετὸν τῶν ἰδρώτων τοῦ λαοῦ ὑπολανθάνει καὶ ἕτερος μικρὸς, τῶν κυμαινομένων πιστώσεων (créances flottantes), ὅστις κατεβρόχθισεν ἀνεπιστρεπτει περὶ τὰ 20,000,000 καὶ ὅστις ἐξακολουθεῖ τὸ κατ' αὐτὸν εἰς τὴν χρεωκοπίαν τοῦ δημοσίου ταμείου, τοῦ ὁποίου ὁ ἰσολογισμὸς ὁμοιάζει τὸν τοῦ ἐμπόρου, ὅστις φέρει εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τὰς ζημίας του καὶ τὰς κατ' ἀνυπάρκτων καὶ ἀφερεγγύων ὀφειλετῶν του ἀπαιτήσεις, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ὄχι μόνον εἶναι ἕτοιμος ἢ τοῦλάχιστον εἰς θέσιν νὰ ἰκανοποιήσῃ τοὺς πιστωτὰς του, ἀλλ' ἔχει καὶ περίσσευμα ἀποτελοῦν τὸ κεφάλαιόν του.

Τοιαύτη εἶναι ἀδιστακτῶς χείρων οὐδαμῶς δὲ βελτίων, ἢ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1879 κατάστασις τοῦ δημοσίου ταμείου, ἣν ματαίως θ' ἀναζητήσῃ τις, παρασυρόμενος ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς, ἐν τῇ Περιληπτικῇ Οἰκονομικῇ Καταστάσει, τῇ μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1880 δημοσιευομένη, ἣν ἀνέπτυξεν ἐν τῇ Βουλῇ ὁ πρὸ μικροῦ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν (Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς σελίς 31) καὶ δι' ἧς προστίθεται ὑπὸ τὸν ὄρον Περιληπτικῇ Κατάστασις ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ὄχι μόνον ἡ ἐννοια τῆς παραστάσεως τοῦ ὅλου διηρημένου εἰς ὀλιγωτέρας μερίδας ἀλλὰ καὶ τῆς παραστάσεως μιᾶς μόνης μερίδος.

ΠΕΡΙ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΠΡΕΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τὰ πιεστήρια σπουδαιοτάτου «Περὶ εὐθύνης τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ὑπουργῶν» συγγράμματος τοῦ διδάκτορος τῶν πολιτικῶν καὶ νομικῶν ἐπιστημῶν κ. Ἰωάννου Ἀραβαντινοῦ δημοσιεύομεν τὸ σχετικὴν πρὸς τοὺς δύο κυριώτερους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πολιτικοῦς ὀργανισμοὺς μέρος, ἐκ τοῦ ὁποίου μαρτυρεῖται ἡ διακεκριμένη τῆς ὅλης μελέτης ἀξία καὶ διζφωτίζεται λίαν ἐνδιαφέροντα τῆς ἀνωτέρας πολιτικῆς σελίς.

Κεφάλαιον Γ'. "Ἑλληνες (1)

§ 3. Ἐπιχειροῦντες ν' ἀναπτύξωμεν τὰ περὶ εὐθύνης τῶν διαχειριζομένων τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐν ταῖς πολιτείας τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος, παρατρέχομεν τὴν ἐποχὴν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, καθ' ἣν ὁ ὀργανισμὸς τῆς πολιτείας καὶ ἐπομένως ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εὐρίσκεται ἀκόμη ἐν τοῖς σπαργάνοις.

Δύο κυρίως πολιτείαι τυγχάνουσιν ἀξίαι ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. Αἱ δύο αὗται πολι-

(1) Dr. Kaal Friedrich Hermann. Lehrbuch der griechischen Antiquitäten. Erster Theil die Staatsalterthümer enthaltend. 4 ἔκδ. 1855—G. F. Schömann. Griechische Alterthümer τὸμ. 1. Das Staatswesen ἔκδ. 3 1871.—Georg Dum: Entstehung und Entwicklung des Spartanischen Ephorats. Innsbruck 1878.—F. C. Dahlmann: Politik. 2 ἔκδ. 1847 σελ. 21—33.—Bluntschli's allg. Staatsl. I. σελ. 403 ἐπ. 502 ἐπ. 528 ἐπ.—Hinrichs d. Könige σελ. 77 ἐπ.—K. v. Rotteck: allg. Geschichte: I. σελ. 253 ἐπ.—Johann von Müller: Vierundzwanzig Bücher allgemeiner Geschichte βιβλ. II. κεφ. 4. 5. 6. F. v. Raumer: Hist.—polit. Briefe σελ. 171 ἐπ.—Montesquieu L'esprit des lois βιβλ. XI κεφ. XI—I. B. Telfy: Συναγωγή τῶν Ἀττικῶν νόμων 1868.—Οἱ κλασικοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος συγγραφεῖς, ὧν τὰ ὄνόματα θέλει συναντήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν,

τείται εκπροσωποῦσιν οὕτως εἰπεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπέδρασαν διὰ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς των ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νομοθεσιῶν τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων. Πολλοὶ δ' ἐθεώρησαν πολιτικὸν ἀριστούργημα τὴν πολιτείαν τῶν Λακεδαιμονίων ὡς ἐμπεριέχουσαν ὀλιγαρχικά, μοναρχικά καὶ δημοκρατικά στοιχεῖα (1).

Ἐύτυχῶς τεμάχιά τινα τῶν νομοθεσιῶν τῶν δύο τούτων πολιτειῶν, διαφυγόντα τὴν δύναμιν τοῦ τὰ πάντα καταστρέφοντος χρόνου, διεσώθησαν ἐν τοῖς περισωθεῖσι συγγράμμασι τῶν ἡμετέρων προγόνων καὶ ταῦτα ἢ νεωτέρα ἐπιστήμη μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιμελείας συλλέγουσα, προσπαθεῖ ἐκ τῶν συντριμμάτων ν' ἀνεγείρη πάλιν τὰ ὑπὸ τῶν αἰώνων ἀκρωτηριασθέντα καὶ ἐν πολλοῖς ἀποσυντεθέντα κατασκευάσματα τοῦ νομοθετικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων. Πολλάκις τὰ περισωθέντα βοηθήματα καταλείπουσιν εἰς ἡμᾶς κενά, πρὸ τῶν ὁποίων ἀναγκάζομεθα νὰ μείνωμεν ἔχοντες ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως κωλύει νὰ ἐκτυλιχθῶσι τὰ περισωθέντα.

Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πολιτείαις ταύταις παρατηροῦμεν ἐνωρὶς ἀναγεννωμένην τὴν ἰδέαν τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας τῶν ἡγεμόνων· ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Σπάρτῃ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους κατορθοῦσι νὰ μείνωσιν ἐν τῇ ἀρχῇ (2), περιορίζοντες μὲν τὴν ἐαυ-

(1) Ἀριστοτέλους Πολιτικά βιβλ. II κεφ. III. «Ἐνιοὶ μὲν οὖν λέγουσιν, ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξ ἀπασῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μεμιγμένην διὸ καὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν· εἶναι γὰρ αὐτὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας φασί, λέγοντες τὴν μὲν βασιλείαν μοναρχίαν, τὴν δὲ τῶν γερόντων ἀρχὴν ὀλιγαρχίαν, δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν, διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους. Οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορείαν εἶναι τυραννίδα, δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ τὰ συσσίτια καὶ τὸν ἄλλον βίον τὸν καθ' ἡμέραν.

(2) Ὁ Πλούταρχος (βίος Λυκούργου κεφ. 2) ἀπεδίδει τὴν δια-

τῶν ἐξουσίαν καὶ δεχόμενοι ἰσοβίους καὶ ἀνευθύνους συγκυβερνήτας, τοὺς γέροντας, ἀλλὰ διατηροῦντες τὸ ἀνεύθυνον τῶν ἰδίων πράξεων· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐνωρὶς ἢ ἀνεύθυνος ἐξουσία τοῦ βασιλέως ὑποκύπτει εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἑυπατριδῶν καὶ τὸν πίπτοντα ἀνεύθυνον βασιλέα διαδέχεται ἰσόβιος, δεκαετής καὶ τέλος ἐνιαύσιος ἄρχων, ὅστις ἐν τέλει καταντᾷ δημόσιός τις ὑπάλληλος, ὠρισμένα καὶ δευτερεύοντα ἔχων καθήκοντα.

§ 4. Σπάρτη. — Ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Σπάρτης συναντῶμεν ἀμέσως περιορισμένην τὴν ἐξάσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Εὐρίσκομεν βασιλεῖς (1) κατὰ νόμον ἀνευθύνους, λεληθότως ὅμως ὑπέχουσι καὶ οὗτοι εὐθύνας ἐνώπιον τῆς Γερουσίας, διότι οὐδεμίαν πράξιν αὐτῶν ἔχει κῦρος, ἂν μὴ ὑποστῇ τὸν ἔλεγχον τῆς Γερουσίας καὶ ὑποβληθῇ παρὰ ταύτης εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ (2). Πᾶσα ἢ δύναμις τῶν βασιλέων, ἐξαιρουμένων θρησκευτικῶν (3)

τήρησιν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐν Σπάρτῃ εἰς τὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἡρακλειδῶν ἐπίσης καταγόμενον νομοθέτην Λυκούργον. Ἐν τούτοις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Λυκούργου μέγιστη ἐπικρατεῖ ἔρις· ἴδ. περὶ τούτου Schömann σελ. 233 ἐπ., ὅστις ὁμοίως παραδέχεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Λυκούργος, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ καὶ τὰ μετ' αὐτὸν νομοθετήματα ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὸν χάριν εὐγνωμοσύνης καὶ ἵνα ἔχωσι μεγαλῆτερον τὸ κῦρος.

(1) ἴδ. περὶ τῶν βασιλέων ἐν γένει καὶ τὸν Schömann σελ. 237 ἐπ.

(2) Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς II 14· «οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμονίων βασιλεῖς αὐτοκράτορες ἦσαν ὅτι βούλοιντο πράττειν, ἀλλ' ἢ γερουσία πᾶν εἶχε τῶν κοινῶν τὸ κράτος»· πρὸς Ἰσοκράτους Παναθηναϊκὸν § 154 καὶ Δημοσθένους πρὸς Λεπτίνην § 107· «ἰπειδὴν τις εἰς τὴν καλουμένην γερουσίαν ἐγκριθῆ, παρασχὼν ἑαυτὸν ὅλον χρόν, δεσπότης ἐστὶ τῶν πολλῶν.» Πλούταρχου β. Λυκούργου κεφ. 6. Hermann § 24 καὶ 25 καὶ Schömann σελ. 242 ἐπ.

(3) Ἀριστοτέλους Πολιτικά III 9. «ἔτι δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀποδέδοται ταῖς βασιλευσίαις.» Εἰνοφῶντος Πολιτεία Λακεδαιμονίων XV 2. «Ἔθηκε γὰρ, οὖσιν μὲν βασιλέα πρὸ τῆς πό-

τινων και στρατηγικων καθηκόντων (1) και δικαστικης τινος δικαιοδοσίας πρὸ πάντων ἐπὶ τινων οικογενειακων διαφορων (2), κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία των εἶναι ἀπόλυτος, ἀναφέρεται εἰς τὴν ιδιότητα αὐτῶν ὡς μελῶν τῆς Γερουσίας, ἐν ἣ ἔχουσιν ἀπλήν ψῆφον (3).

Ὁ νομοθέτης τῆς Σπάρτης ἐσκέφθη ὅτι, διὰ ν' ἀνταποκριθῶσιν οἱ γέροντες εἰς τὸν προορισμὸν των και ἐξελέγχωσιν ἢ ἀπορρίπτωσι τὰς πράξεις τῶν βασιλέων, ἔπρεπε νὰ περιβληθῶσι δι' ἐγγυήσεων, ἐξασφαλιζουσῶν τοῦτο. Αἱ ἐγγυήσεις αὐται ὄφειλον νὰ εἶναι διπλῆς φύσεως, ἤτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξασφαλιστικαὶ κατὰ τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων, ἀφ' ἐτέρου δ' ἐξασφαλιστικαὶ κατὰ τῆς καταχρήσεως τῆς εἰς τοὺς γέροντας διαπιστευθείσης ἐξουσίας. Τὸ πρῶτον ἐνόμισεν ὅτι εὖρε και εὖρεν ἀληθῶς ὁ νομοθέτης, νομοθετήσας τὸ ἀνεύθυνον και ἰσόβιον τῶν γερόντων (4)· τὸ δεύτερον ὁμως ἐν τῇ ἀμηχανία του, διότι

λεως τὰ δημόσια ἅπαντα, ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὄντα» και Hermann αὐτόθι.

(1) Ἀριστοτέλους Πολιτικά III 9. «ἡ γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ πολιτεία δοκεῖ μὲν εἶναι βασιλεία μάλιστα τῶν κατὰ νόμους, οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων, ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τὴν χώραν, ἡγεμὼν ἔστι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον». — Ἰσοκράτους Νικοκλῆς § 24 Ξενοφῶντος Πολ. Λακ. XIII Hermann αὐτόθι.

(2) Ἡρόδοτου VI 57. «δικάζειν δὲ μόνους τοὺς βασιλέας τοσαύτε μόνον πατρούχου τε παρθένου πέρι, ἐς τὸν ἰκνέεται ἔχειν, ἢν μή περὶ ὁ πατήρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ, και ἰδῶν δημοσίων πέρι, και ἢν τις θετὸν παῖδα ποιέσθαι ἐθέλῃ, βασιλῆων ἐναντιὸν ποιέσθαι». Hermann αὐτόθι.

(3) Θουκυδίδου I 20. «Πολλὰ δὲ και ἄλλα ἔτι και νῦν ὄντα και οὐ χρόνῳ ἀμνηστούμενα και οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὐκ ὀρθῶς οἴονται, ὡς περὶ τοὺς τε Λακεδαιμονίων βασιλέας μὴ μιᾶ ψήφῳ προστίθεσθαι ἐκάτερον ἀλλὰ δυοῖν». Hermann αὐτόθι.

(4) Ἀριστοτέλους Πολ. II. 6. «καίτοι τό γε διὰ βίου κυρίου εἶναι κρίσεων μεγάλων, ἀμφισβητήσιμον». II. 7. «και τοὺς γέροντας ἐκ τῶν κεκοσμηκότων. Περὶ ὧν τοὺς αὐτοὺς ἂν τις εἴποι λόγους και περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι γενομένων· τὸ γὰρ ἀνυπεύ-

τὸ ἰσόβιον και ἀνεύθυνον ἀπέκλειε πάντα ἐλεγχον, ἐζήτησεν ἐν τῇ σφαίρα τῶν ἠθικῶν ἐγγυήσεων, νομοθετήσας ὅτι ὡς γέροντες δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσιν «οἱ ἄριστοι ἀρετῇ κριθέντες τῶν ὑπὲρ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότων» (1), και μεταξὺ τούτων οἱ κάλλιστοι παρὰ τοῦ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ μεριμνῶντος λαοῦ (2).

Δυστυχῶς ἡ πεῖρα πάντων τῶν αἰῶνων μᾶς διδάσκει ὅτι δύναμις και ἀνεύθυνον, ἐν μιᾷ χειρὶ συνηνωμένα, καταλήγουσιν ἐπὶ τέλος εἰς τὴν κατάχρησιν, ὅπερ και ἐπὶ τοῦ προκειμένου συνέβη. Ἴδου και πάλιν ὁ λαὸς ἐκτεθειμένος εἰς τὴν ἀδικίαν και ἀυθαιρεσίαν τῶν ἀρχόντων του (3). Ὡς ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ἔπρεπε ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἀυθαιρεσίαν τῶν ὑπάτων και τῆς συγκλήτου τοὺς δημάρχους, οὕτω και ὁ λαὸς τῆς Σπάρτης ἐδέησε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων και τῶν λοιπῶν ἀρχόντων του διὰ τῶν Ἐφόρων (4).

Ἡ ἐφορία (5) εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς εὐθύνης κατὰ τοῦ

θυνον και τὸ διὰ βίου, μείζον ἔστι γέρας τῆς ἀξίας αὐτοῖς». II. 6. «διόπερ βέλτιον αὐτοὺς μὴ ἀνευθύνους εἶναι· νῦν δ' εἰσὶν. Πλουτάρχου βίος Ἀγησιλάου IV. «οἱ δὲ γέροντες διὰ βίου ἔχουσι ταύτην τὴν τιμὴν».

(1) Πλουτάρχου β. Λυκούργου XXVI.

(2) Ἀριστοτέλους Πολ. IV 7. «Ἐπι τῶν δύο τὰς μεγίστας ἀρχὰς τὴν μὲν αἰρεῖσθαι τὸν δῆμον, τῆς δὲ μετέχειν· τοὺς μὲν γὰρ γέροντας αἰροῦνται, τῆς δ' ἐφορείας μετέχουσιν».

(3) Ἀριστοτέλους Πολ. II. 6. «φαίνονται δὲ και καταδωροδοκούμενοι και καταχαριζόμενοι πολλὰ τῶν κοινῶν οἱ κεκοινωνηκότες τῆς ἀρχῆς ταύτης».

(4) Cicero de republica II 33.

(5) Ἀμφισβητήσεις ὑπάρχει, ἂν ὁ θεσμὸς τῆς ἐφορείας ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Λυκούργου ἢ εἰσῆχθη μεταγενεστέρως. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον I. 65. «τοὺς ἐφόρους ὁ Λυκούργος ἔστησεν», κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην Πολ. V. 9. «τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ὁ βασιλεὺς Θεόπομπος ἐπικατέστησεν». Ἡμᾶς ὀλίγον ἰνδιαφέρει ἡ ἔρις. Τὸ βέβαιον ὁμως εἶναι ὅτι, και ἂν ἡ νομοθεσία τοῦ Λυκούργου ἔστησε τοὺς ἐφόρους, ἡ δύναμις αὐτῶν κατ' ἀρχὰς ἦτο

ἀνευθύνοιο. Ὁ λαὸς διὰ τῶν Ἐφόρων τοῦ ἀνυψοῦτο ὑπὲρ τοὺς ὁρόνους τῶν Πρακλειδῶν καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῶν εὐθύνας διὰ πᾶσαν πράξιν των. Εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν των (1), τοὺς παρακολουθεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον (2), τοὺς συλλαμβάνει (3), τοὺς φυλακίζει (4) καὶ τοὺς κατηγορεῖ,

μικρά, διότι ἄλλως εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ τέως ἀνεύθυνοι βασιλεῖς ἤθελον ὑποκύψει μετὰ τῆς εὐκολίας ἀμέσως εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ποινικὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐφόρων. Πολὸ μᾶλλον φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ δύναμις τῶν ἐφόρων συνήξησης βαθρῆδον μετὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ, ἥτις ἠνάγκασε τέλος τοὺς βασιλεῖς νὰ περιορίσωσι τὴν ἐξουσίαν των διὰ νὰ τὴν περισώσωσιν ἔθεν καὶ ὁ Θεόπομπος πρὸς τὴν ἐλέγχουσαν αὐτὸν σύζυγόν του « εἰ μὴδὲν αἰσχύνεται τὴν βασιλείαν ἐλάττω παραδίδουσι τοῖς υἱέσιν ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν; » ἀπεκρίθη « οὐ δῆτα παραδίδωμι γὰρ πολυχρονιωτέραν ». Ἀριστοτέλους Πολ. V 9. καὶ Hermann § 44. Ἐπίσης ἄγνωστος εἶναι εἰς ἡμᾶς ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐφόρων, οἵτινες ἐξελέγοντο μὲν ἐκ τοῦ λαοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ. Ἀριστοτέλους Πολ. II 6. « γίνονται δ' ἐκ τοῦ δήμου πάντες... ὁ δὲ δῆμος διὰ τὴν ἐφορείαν καθίσταται γὰρ ἐξ ἀπάντων ». IV 7. « Ἐτι τῶν δύο τὰς μεγίστας ἀρχὰς τὴν μὲν αἰρεῖσθαι τὸν δῆμος, τῆς δὲ μετέχειν τοὺς μὲν γὰρ γέροντας αἰροῦνται, τῆς δ' ἐφορείας μετέχουσιν. » Γνωρίζομεν ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς ἦτο λίαν παιδαριώδης. Ἀριστοτέλους Πολ. II 6 Hermann § 45. Ἐν γένει περὶ ἐφορείας καὶ τῆς θέσεως τῶν ἐφόρων ἐν τῷ θεσμῷ τῆς εὐθύνης ἴδ. καὶ Schömann σελ. 249 ἐπ., Dum Entstehung und Entwicklung des Spart. Ephorats, ὅστις ἀποδίδει τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῆς δυνάμεως τῶν ἐφόρων εἰς τὴν ἀδιάλειπτον ἐχθραν τῶν δύο βασιλέων καὶ Πλουτάρχου βίον Κλεομένου X.

(1) Πλουτάρχου βίον Ἀγιδος XI.

(2) Ξενοφῶντος Ἑλλην. II 4. 36. « ὥσπερ γὰρ νομίζεται ἔξιν βασιλεῖ δύο τῶν ἐφόρων ξυστρατεύεσθαι ». Ξενοφῶντος Πολιτεία Λακεδ. XIII 5. « πάρεσι δὲ καὶ τῶν ἐφόρων δύο ».

(3) Θουκυδίδου I. § 131. « ἀκούσαντες δὲ ἀκριβῶς τότε μὲν ἀπῆλθον οἱ ἔφοροι, βεβαίως δὲ ἤδη εἰδότες ἐν τῇ πόλει τὴν ἐξήληψιν ἐποιοῦντο. λέγεται δ' αὐτὸν μάλιστα ἐυλληφθῆσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἐνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γινῶναι ἐφ' ᾧ ἔχωρει, ἄλλου δὲ νεύματι ἀφανεῖ χρησαμένου καὶ δηλώσαντος εὐνοίας, πρὸς τὸ ἰσρὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμον καὶ προκαταφυγεῖν ».

(4) Θουκυδίδου I § 131. « καὶ ἐς μὲν τὴν εἰρκτὴν ἐσπίπτει τὸ

διὰ νὰ τοὺς δικάσῃ μετὰ τῆς γερουσίας (1). Τοιαῦται δίκαι βασιλέων συναντῶνται συχνὰ ἐν Σπάρτῃ (2).

Οἱ βασιλεῖς, καλούμενοι παρὰ τῶν ἐφόρων, ἠδύναντο δις ν' ἀργηθῶσιν ὑπακοήν, ὄφειλον ὅμως ἐκ τρίτου καλούμενοι νὰ ἐμφανισθῶσι (3). Τὸ δικάζον τοὺς βασιλεῖς δικαστήριον συνέκειτο ἐκ τῶν ἐφόρων, τῶν γερόντων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς ἐτέρας οἰκίας καὶ ἕκαστος τούτων πάντων εἶχε μίαν ψῆφον (4). Ἡ συνήθης ποινὴ ἦτον ἡ χρη-

πρῶτον ὑπὲρ τῶν ἐφόρων (ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο) ».

(1) Παισαχνίου III. 5. 2. « βασιλεῖ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων δικαστήριον ἐκάθιζον οἱ τε διομαζόμενοι γέροντες δατῶ καὶ εἰκοσιν ὄντες ἀριθμὸν καὶ ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχή, σὺν δ' αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς ἐτέρας. » Πλουτάρχου βίος Ἀγιδος XIX. « οἱ δ' ἔφοροι πρὸς τὸν ἄγιν εἰσῆλθον, καὶ τῶν γερόντων εἰς τὸ οἶκῆμα μεταπεμφόμενοι τοὺς ταῦτά βουλομένους, ὡς δὲ κρίσεως αὐτῷ γινομένης, ἐκέλευον ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογεῖσθαι. »

(2) Ἰδ. π. χ. ἐκτὸς τῶν προλεχθέντων, Παισαχνίου III. 5. 2. « ὡς δ' ἐπῆλθεν (ὁ Παισαχνίας) ἐξ Ἀθηνῶν μυχράμενος ἀπρακτὸν μάχην, ὑπάγουσιν αὐτὸν ἐς κρίσιν οἱ ἐγθροί » Ἡροδότου VI. 82. « Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυχίδης κατεγύρετο ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν ταιήνδε τινὰ Δημαρτήτω ἐξέτισε. Ἐστρατήγησε Λακεδαιμονίοισι ἐς Θεσσαλίαν, παρεὸν δὲ οἱ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι ἐδώκε δόκησε ἀργύριον πολλόν. Ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ ἀλοῦς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπικατέμενος χειρὶ πλῆθι ἀργυρίου, ἐρυγε ἐκ Σπάρτης ὑπὲρ δικαστήριον ὑπαχθεῖς, καὶ τὰ οἶκία οἱ κατεσκάφη. » Πλουτάρχου βίος Περικλέους XXII. « Ὡς δ' ἀπεχώρησεν ἡ στρατιὰ καὶ διελύθη κατὰ πόλεις, βαρέως φέροντες οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν μὲν βασιλέα (Πλειστόνχκτα) χρήμασιν ἐζηλώσαν, ὧν τὸ πλῆθος οὐκ ἔχων ἐκτίσαι μετέστησεν ἑαυτὸν ἐκ Λακεδαιμόνος. » Θουκυδίδου I. §. 128. « Ἰπειδὴ Παισαχνίας ὁ Λακεδαιμόνιος τὸ πρῶτον μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σπαρτιατῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ κριθεῖς ὑπ' αὐτῶν ἀπελύθη μὴ ἀδικεῖν. »

(3) Πλουτάρχου βίος Κλεομένου X. « Σημεῖον δὲ τούτου τὸ μέχρι νῦν μεταπεμπομένων τὸν βασιλέα τῶν ἐφόρων τὸ πρῶτον ἀντιλέγειν καὶ τὸ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον καλούντων ἀναστάντα βυδίζειν πρὸς αὐτούς. »

(4) Παισαχνίου III. 5. 2. « τέσσαρες μὲν δὴ καὶ δέκα τῶν γε-

ματική, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τοῦτο ἠδύνατο ν' ἀπαγγεῖλη καὶ αὐτὴν τὴν θανατικὴν (1) κατὰ τοῦ κατηγορουμένου βασιλέως. Ἐν τούτοις ἐκτὸς τοῦ προδότου Πausανίου (2) καὶ τοῦ βασιλέως Ἀγιδος (3) ἡ θανατικὴ ποινὴ δὲν ἐξετελεῖτο, ἀλλ' οἱ καταδικαζόμενοι εἰς θάνατον βασιλεῖς ἔφευγον (4) ἢ τοὺς ἀφίναν νὰ φεύγωσιν ἐκ Σπάρτης πρὸ τῆς καταδίκης (5). Ἡ συνηθεστέρα κατηγορία ἦτον ἡ ἐπιδωροδοκία (6). ἐν γένει ὁμως ἡ κακὴ διαχείρισις τῆς ἐξουσίας των ἠδύνατο νὰ γείνη ἀντικείμενον κατηγορίας (7). Ἐκτὸς δὲ τοῦ πρὸς κατηγορίαν καὶ ἐκδίκασιν τῶν βασιλικῶν παραπτωμάτων δικαιώματος, οἱ ἔφοροι εἶχον ἀκόμη καὶ πειθαρχικὴν ἐπὶ τῶν βασιλέων ἐξουσίαν (8). Οὐδεμία ἀρχὴ ἴσταται ὑπὲρ τοὺς ἐφόρους (9)

ρόντων, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἄγεις ὁ τῆς ἑτέρας οἰκίας βασιλεὺς, ἀδικεῖν τὸν Πausανίαν κατέγνωσαν· τὸ δὲ ἄλλο ἀπέγνω δικαστήριον.» Ἰδ. καὶ τὴν προηγουμένην σημείωσιν 18.

(1) Ξενοφῶντος Ἑλλην. III. 5. 25. «Ὁ μέντοι Πausανίας ἐπεὶ ἀφίκετο οἴκαδε, ἐκρίνετο περὶ θανάτου... καὶ πρὸς τούτοις οὐ παρόντος ἐν τῇ δίκῃ, θάνατος αὐτοῦ κατεγνώσθη.»

(2) Θουκυδίδου I. § 134.

(3) Πλουτάρχου βίος Ἀγιδος XX.

(4) Ξενοφῶντος Ἑλλην. III. 5. 25. «καὶ ἔφυγεν ἐς Τεγέαν (ὁ εἰς θάνατον καταδικασθεὶς βασιλεὺς Πausανίας), καὶ ἐτελεύτησε μέντοι ἐκεῖ νόσῳ.»

(5) Προδότου VI. 72. ἴδε καὶ Dum der Spartanische Ephorat σελ. 118.

(6) Προδότου VI. 82. VI. 72.

(7) Ἰδ. π. χ. τὸ προμνημονευθὲν χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος Ἑλλην. III. 5. 25.

(8) Πλουτάρχου βίος Ἀγησιλάου V. «ὄρωντες οὖν οἱ ἔφοροι ταῦτα καὶ φοβούμενοι τὴν δύναμιν ἐζημίωσαν αὐτὸν αἰτίαν ὑπειπόντες, ὅτι τοὺς κοινούς πολίτας ἰδίους κτάται.» Ἰδ. καὶ Dum αὐτόθι σελ. 130.

(9) Ξενοφῶντος Πολ. VIII. 4. «Ἐφοροι οὖν ἱκανοὶ μὲν εἰσι ζημιῶν ὅν ἂν βούλωνται, κύριοι δ' ἐκπράττειν παραχρῆμα, κύριοι δὲ καὶ ἄρχοντες μεταξὺ καταπαῦσαι, καὶ εἰρξάει τε καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνά καταστῆσαι.» Ἀριστοτέλους Πολ. II. 6. «δόξειε δ' ἂν ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχὴ πάσας εὐθύνειν τὰς ἀρχάς.»

καὶ αὐτοὶ μόνοι δὲν ἐγείρονται ἀπὸ τῶν ἐφορικῶν δίφρων κατὰ τὴν προσέλευσιν τῶν βασιλέων (1). Τέλος οἱ ἔφοροι ἠδύναντο εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ κηρύσσωσι τοὺς βασιλεῖς ἐκπώπτους τῆς ἀρχῆς των καὶ ἀνευ τῆς συμπράξεως τῆς γερουσίας (2).

Ἡδὴ λαμβάνει ἄλλην ὄψιν τὸ ἀνεύθυνον τῶν γερόντων, ὅπερ διατηρεῖται καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐφόρων. Ἡδὴ τὸ ἀνεύθυνον τῶν γερόντων εἶναι σωτήριο καὶ ἀναγκαῖον. Ἡ γερουσία ὀφείλει νὰ δικάζη τοὺς ὑπευθύνους βασιλεῖς, ἐπομένως πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ἀπέναντι τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἀπέναντι τοῦ κατηγοροῦ, διὰ νὰ μὴ ἐξαναγκάζωνται αἱ ἀποφάσεις τῆς διὰ διαφόρων ψυχολογικῶν πιέσεων. Νομίζομεν ὅτι ὁ λόγος ἦτον ἱκανὸς νὰ ὑπαγορεύσῃ τὴν διατήρησιν τοῦ ἀνευθύνου τῶν γερόντων καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παντοδυναμίας τῶν ἐφόρων, ὅπερ ἄλλως ἠθελεν εἶναι ἀσκοπον καὶ μᾶλλον ἐπιβλαβές. ἐπομένως δὲν συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις συμβουλεύει ὅτι ἔπρεπεν οἱ γέροντες νὰ μὴ εἶναι ἀνεύθυνοι (3).

Οἱ ἔφοροι εἰς οὐδένα προδιαγεγραμμένον κανόνα ὑποβάλλονται κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων των (4), αἱ μόναι δ' ἐγγυήσεις κατὰ τῆς καταχρήσεως τῆς ἐξου-

(1) Ξενοφῶντος Πολ. Λακεδ. XV 6. «καὶ ἔδρας δὲ πάντες ὑπανίστανται βασιλεῖ, πλὴν οὐκ ἔφοροι ἀπὸ τῶν ἐφορικῶν δίφρων.»

(2) Πλουτάρχου βίος Ἀγιδος XI. «δι' ἐτῶν ἐννέα λαβόντες οἱ ἔφοροι νύκτα καθαρὰν καὶ ἀσέλῃνον σιωπῇ καθέζονται πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀποβλέποντες· ἐὰν οὖν ἐκ μέρους τινὸς εἰς ἕτερον μέρος ἀστὴρ διάξῃ, κρίνουσι τοὺς βασιλεῖς ὡς περὶ τὸ θεῖον ἐξαμαρτάνοντας καὶ καταπαύουσι τῆς ἀρχῆς, μέχρις ἂν ἐκ Δελφῶν ἢ Ὀλυμπίας χρησμὸς ἔλθῃ τοῖς ἡλωκόσι τῶν βασιλέων βοηθῶν.»

(3) Ἀριστοτέλους Πολ. II. 6. «διόπερ βέλτιον αὐτοὺς μὴ ἀνευθύνους εἶναι· νῦν δ' εἰσὶ.»

(4) Ἀριστοτέλους Πολ. II. 6. «διόπερ οὐκ αὐτογνώμονας βέλτιον κρίνειν, ἀλλὰ κατὰ τὰ γράμματα καὶ τοὺς νόμους.»

σίας των ἦσαν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, τὸ βραχυχρόνιον τοῦ ἀξιωματῶν, ὅπερ διήρκει ἐν ἔτος (1), καὶ τὸ ὑπεύθυνον αὐτῶν (2).

Βεβαίως ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων κατέστη τυραννικὴ ἐπὶ τέλους καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς Σπάρτης, καθόσον οὐ μόνον δὲν ὑπερησπίζετο τὸ πολίτευμα καὶ τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ κατέτρεχε τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀνορθώσῃ τὸ καταπεπτωκὸς μεγαλεῖον, οὗς διὰ δόλου συλλαμβάνει καὶ κακοήθως δικάζει καὶ ἀποκτείνει ἢ μάλλον δολοφονεῖ (3). δὲν ἐπέφερον ὅμως ἡ δι' ὄλου τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πολιτείας κατάρχουσα εὐθύνη οὐδὲ ἡ ἐφορεία τὴν κατάπτωσιν καὶ ἀποσύμβασιν, ἀλλὰ κατελήφθησαν ὑπὸ τούτων, αἰτινες ὤφειλον νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοὺς ἀναλλοιώτους κανόνας τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ὧν ἡ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι ἔργον τῆς παρούσης πραγματείας.

(1) Πλουτάρχου βίος Ἀγισιλίου IV. « τῶν ἐφόρων ἦν τότε καὶ τῶν γερόντων τὸ μέγιστον ἐν τῇ πολιτεῖα κράτος, ὧν οἱ μὲν ἐνιαυτὸν ἄρχουσιν μόνον, οἱ δὲ γέροντες διὰ βίου ἔχουσι ταύτην τὴν τιμὴν. » Θουκυλίδου V 36. « τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος (ἔτυχον γὰρ ἔφοροι ἕτεροι καὶ οὐκ ἐφ' ὧν αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο ἄρχοντες ἤδη. »

(2) Ἀριστοτέλους Ρητορικὴ III. 18. « καὶ ὡς δὲ Λάκων εὐθύνόμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτώμενος εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἕτεροι, ἔρη. » Ξενοφῶντος Ἑλλην. II. 3. 34. « καλλίστη μὲν γὰρ δῆπου δοκεῖ πολιτεία εἶναι ἡ Λακεδαιμονίων· εἰ δ' ἐκείνη ἐπιχειρήσειέ τις τῶν ἐφόρων, ἀντὶ τοῦ τοῖς πλείοσι πειθεσθαι, φέγειν τε τὴν ἀρχήν, καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς πραττομένοις, οὐκ ἂν οἴεσθε αὐτὸν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐφόρων καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης ἀπάσης πόλεως τῆς μεγίστης τιμωρίας ἀξιοθῆναι; » Πλουτάρχου βίος Ἀγιδος XII. « ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ Λύσανδρος ἀπηλλάγη, τοῦ χρόνου διελθόντος. Οἱ δὲ κατασταθέντες ἔφοροι τὸν μὲν Λεωνίδα ἀνέστησαν ἰκετεύοντα, τῷ δὲ Λυσάνδρῳ καὶ τῷ Μανδροκλείδῃ δίκην ἐπέηγον, ὡς παρὰ τὸν νόμον χρεῶν ἀποκοπᾶς καὶ γῆν ἀναδάσασθαι ψήφισαμένους. » Ὡστε ἰσφαλμένως λέγει ὁ Montesquieu de l'esprit des lois βιβλ. XI. κεφ. 6. ὅτι οἱ ἔφοροι δὲν ὤφειλον εὐθύναι περὶ τῆς διοικήσεώς των.

(3) Πλουτάρχου βίος Ἀγιδος καὶ ἰδίως XIX καὶ XX.

§ 5. Ἀ θ ῆ ν α ι.—Ἐν Ἀθήναις, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, οἱ Εὐπατρίδαι λίαν ἐνωρὶς κατορθοῦσι νὰ καταργήσωσι τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, καὶ τὸν ἀποθανόντα ἀνεύθυνον βασιλέα Κόδρον διαδέχεται ἰσόβιος ἄρχων, τὴν αὐτὴν ἔχων ἐξουσίαν (1) ἐκτὸς τῆς διαδοχῆς καὶ τοῦ ἀνευθύνου (2). Ἡ πράξις αὕτη μᾶς φέρει ἐν βῆμα εὐγγύτερον πρὸς τὴν εὐθύνην. Ἐν ἔτει 752 περιορίζεται ἡ διάρκεια τοῦ ἀξιωματῶς του εἰς δέκα ἔτη (3), ἐν ἔτει 713 καταργεῖται τὸ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῶν Κοδριδῶν (4) καὶ ἀνοίγεται ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς εὐπατρίδας καὶ τέλος ἐν ἔτει 683 τὸν ἕνα δεκαετῆ ἄρχοντα διαδέχονται ἐννέα ἐνιαύσιοι (5).

Ἡ ἀληθὴς διοργάνωσις τῆς πολιτείας καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐνασχήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ πρὸ τοῦ Σόλωνος ἐποχῇ δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς καλῶς γνωστά, αἱ δὲ περὶ τούτων περισωθεῖσαι μαρτυρίαι τῶν συγγραφέων εἰσὶ τὸ μὲν ἀτελεῖς, τὸ δὲ ἀντιφάσκουσαι (6).

(1) Ὅθεν καὶ ὀνομάζονται ἐνίοτε βασιλεῖς. Πausανίου I. 3. 3. « εἰ δέ μοι γενεαλογεῖν ἤρεσκε, καὶ τοὺς ἀπὸ Μελάνθου, βασιλεύσαντας ἐς Κλειδικὸν τὸν Αἰσιμίδου ἂν ἀπρηθμισάμην. » Hermann § 102.

(2) Πausανίου IV. 5. 10. « τοὺς γὰρ ἀπὸ Μελάνθου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφείλοντο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ βραχέως μετέστησαν εἰς ἀρχὴν ὑπεύθυνον, ἕστερον δὲ καὶ προθεσμίαν ἔτων δέκα ἐποίησαν αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς. » ἴδ. καὶ Schömann σελ. 340.

(3) Διονυσίου Ἀλικαρν. I. 71. « ἄρχοντος Ἀθήνησι Χαροποῦ ἔτος τῆς δεκαετίας πρῶτον. » Πausανίου IV. 5. 10. Hermann § 102.

(4) Ἡρακλείδου περὶ πολιτειῶν I. « ἀπὸ δὲ Κοδριδῶν οὐκέτι βασιλεῖς ἤροῦντο διὰ τὸ δοκεῖν τρυφᾶν καὶ μαλακοῦς γεγονέναι. » Hermann § 102. Schömann σελ. 341.

(5) Hermann αὐτόθι, Schömann αὐτόθι.

(6) Hermann αὐτόθι, ἴδε περὶ αὐτῆς καὶ Schömann σελ. 333—346 καὶ 367.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος (1) ἔκαμε δύο ἔτι βήματα πρὸς τὴν εὐθύνην, ἥτοι τὸ μὲν εἰσαγαγοῦσα τὴν κατὰ τμήματα διαίρεσιν τοῦ λαοῦ (2) κατέστησεν ἀσήμαντον τὴν δύναμιν τῆς εὐγενείας, τὸ δὲ νομοθετήσασα ὑπὲρ τοῦ δήμου τὸ δικαίωμα τοῦ αἰρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν τὰς ἀρχάς (3), ἔρριψε τὸν σπόρον τῆς τὰ πάντα ὑπεύθυνα καθιστώσης δημοκρατίας. Ὁ Κλεισθένης (4) τὸ πρῶτον, εἶτα ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν περίπου εἰσαχθεὶς νεωτερισμὸς τοῦ κλήρου ἀντὶ τῆς ἐκλογῆς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν πλείστων πολιτικῶν ἀξιωμάτων (5) καὶ τέλος τὸ ψήφισμα τοῦ Ἀριστείδου, δι' οὗ ἀνοίγεται διὰ τὸν λαὸν ἡ πρὸς πάντα τ' ἀξιώματα ἄγουσα θύρα (6), συμπληροῦσι τὸ ἔργον τῆς δημοκρατίας (7).

Πλὴν τῆς κυριάρχου ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ, ἥτις εἶναι ἀνεύθυνος (8), πᾶν ἐνεργὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ πρόσωπον φέρει εὐθύνας τῶν πράξεών του (9). Οὐδ' αὐτὴ ἡ βουλή τῶν τετρακοσίων καὶ εἶτα πεντακοσίων, ἡ ἐνεργὸν ἐν τῇ διοικήσει μέρος ἔχουσα (10), εἶναι ἀνεύθυνος (11), μολον-

(1) Ἴδε περὶ αὐτῆς καὶ Schömann σελ. 346 ἐπ.

(2) Πλουτάρχου βίος Σόλωνος XVIII.

(3) Ἀριστοτέλους Πολ. II. 9. « ἐπεὶ Σόλων ἔοικε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ δύναμιν, τὸ τὰς ἀρχὰς αἰρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν.» Hermann § 407 καὶ 408.

(4) Ἴδ. καὶ Schömann 580 ἐπ.

(5) Ἴδ. καὶ Hermann § 442.

(6) Πλουτάρχου βίος Ἀριστείδου XXII «γράφει ψήφισμα κοινὴν εἶναι τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς ἀρχοντας ἐξ Ἀθηναίων πάντων αἰρεῖσθαι.»

(7) Ἴδ. καὶ Schömann σελ. 354 ἐπ.

(8) Ἀνδοκίδου περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου § 19 « ὑμῖν δὲ οὐκ εἰσὶν ἕτεροι ὑφ' ὧν αἰτίαν ἂν ἔχοιτε τὰ γὰρ ὑμέτερα αὐτῶν ἐφ' ὑμῖν δικαίως ἔστι καὶ εὖ καὶ κακῶς εἰάν βούλησθε διαθέσθαι.» Ἴδ. καὶ Hermann § 425.

(9) Αἰσχίνου δὲ κατὰ Κτησιφώντος § 22 « ἀνεύθυνον δὲ καὶ ἀνεξέταστον καὶ ἀζήτητον οὐδὲν ἔστι τῶν ἐν τῇ πόλει.»

(10) Ἴδ. καὶ Hermann § 425 καὶ 426.

(11) Ἀνδοκίδου περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου § 19 : « οἱ μὲν γε

ὅτι ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, ἂν ἡ εὐθύνη τῆς ἥτο νομικῆς, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Schömann (1), ἢ ἠθικῆ καὶ μόνον εἰς τὴν μὴ στεφάνωσιν συνισταμένη, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Hermann (2).

Τετράκις συνέρχεται ἡ ἐκκλησία (3) καθ' ἐκάστην πρυτανείαν. Ἡ πρώτη ἐκκλησία εἶναι ἡ κυρία καὶ κατ' αὐτὴν ὤφειλε νὰ ἐπικυρωθῇ ἐκ νέου παρὰ τοῦ λαοῦ ἡ ἐκλογή τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐπιχειροτονία. Πᾶς πολίτης ἠδύνατο νὰ φέρῃ κατηγορίαν κατὰ παντὸς δημοσίου ὑπαλλήλου, ἡ δ' ἐκκλησία, ἂν εὔρισκε ταύτην (ἥτις ἐκαλεῖτο προσβολή) βάσιμον, ἔπαυε τὸν ὑπάλληλον τοῦ ἀξιώματός του, διὰ νὰ καταστήσῃ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εὐκολωτέραν τὴν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καταδίωξίν του. Τοῦτο ἐκαλεῖτο ἀποχειροτονία (4).

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐν ἀρχῇ διδομένης παρ' ἐκάστου ὑπαλλήλου εὐθύνης ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας ἀπαντῶμεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἑτέραν εὐθύνην μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ

σχολῆ περὶ τῶν εἰσαγγελλομένων σκοποῦνται, ὑπάρχει τε αὐτοῖς εἴαν τι ἐξαμαρτάνωσιν, αἰτίαν ἔχειν καὶ λόγον αἰσχροῦ ἐκ τῶν ἄλλων πολιτῶν.» Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφ. § 20 : « πάλιν τὴν βουλήν, τοὺς πεντακοσίους, ὑπεύθυνον πεποίηκεν ὁ νομοθέτης.»

(1) Schömann σελ. 394 ἐπ.

(2) Hermann § 425 καὶ 426.

(3) Ἴδε περὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν γένει καὶ Schömann σελ. 402 ἐπ.

(4) Πολυδεύκουσ Ὀνομαστικὸν VIII 95 « τὸν δὲ δῆμον (συναγούσιν οἱ πρυτάνεις) τετράκις ἐκάστης πρυτανείας, καὶ προγράφουσι . . . ὑπὲρ ὧν δεῖ χρηματίζειν τῶν δ' ἐκκλησιῶν ἡ μὲν κυρία, ἐν ἧ τὰς ἀρχὰς ἐπιχειροτονοῦσιν εἴπερ καλῶς ἔρχουσι, ἢ ἀποχειροτονοῦσιν, ἐν ἧ καὶ τὰς εἰσαγγελίας ὁ βουλόμενος εἰσαγγέλλει, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγινώσκουσιν οἱ πρὸς ταῖς δίκαις, καὶ τὰς λέξεις τῶν κλήρων.» VIII 87. «Καθ' ἐκάστην πρυτανείαν ἐπερωτᾶν, εἰ δοκεῖ καλῶς ἔρχειν ἕκαστος τὸν δ' ἀποχειροτονηθέντα κρίνειν.» Δημοσθένους κατὰ Ἀριστογείτονος II. § 5. « Τοῦτο μὲν γὰρ ὅταν ἀποχειροτονηθῶσι τινες τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, παραχρῆμα πέπαιονται ἄρχοντες καὶ τοὺς στεφάνους περιήρηνται.» Ἴδε καὶ Schömann σελ. 415 ἐπ.

ἀξιώματος. Πᾶς δημόσιος ὑπάλληλος (1), καὶ ἂν οὐδὲν διεχειρίσθῃ (2), ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῶν λογιστῶν, διὰ νὰ δώσῃ εὐθύνας τῆς διαχειρίσεώς του (3), ἡδύνατο δὲ νὰ κατηγορηθῇ παρὰ παντὸς νομίζοντος ἑαυτὸν ἠδίκημένον ἢ τὴν πολιτείαν (4). Αἱ πρὸς τοῦτο ἀρχαὶ ἦσαν οἱ λογισταὶ καὶ οἱ εὐθυνοὶ, ἐκλεγόμενοι διὰ κλήρου, εἰς ἕξ ἐκάστης φυλῆς (5), δι' ἕκαστον δὲ τῶν

(1) Περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐν γένει ἴδε καὶ Schömann σελ. 425 ἐπ.

(2) Αἰσχίνου ὁ κατὰ Κτησιφ. § 22. «ὅς οὔτε εἰληφέν οὐδὲν τῶν δημοσίων οὔτ' ἀνήλωκε, προσῆλθε δὲ πρὸς τι τῶν κοινῶν, καὶ τοῦτον ἀποφέρειν κελεύει (ὁ νόμος) λόγον πρὸς τοὺς λογιστὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἰγγράφειν.»

(3) «Οἱ γὰρ χειρίσαντές τι τῶν κοινῶν καὶ διοικήσαντες τῶν ἀνηλωμένων χρημάτων εὐθύνας καὶ λογισμοὺς ἔδοσαν.» Schol. Aristoph. Equit. 822: ἴδε καὶ Δημοσθένους τὸν κατὰ Τιμοκράτους § 112.

(4) Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφ. § 23 «Τὸν τῶν λογιστῶν κήρυκα κηρύξαι τὸ πάτριον καὶ ἔννομον κήρυγμα τοῦτο· τίς βούλεται κατηγορεῖν;» Δημοσθένους ὁ περὶ Στεφάνου § 117 «καὶ δώδεκα γ' εὐθύνας ἐκείνων, οὐχ ὧν ἐπέδωκα· νῆ Δι', ἀλλ' ἀδίκως ἤρξα; εἶτα παρών, ὅτε μ' εἰσήγον οἱ λογισταὶ, οὐ κατηγορεῖς;» Δημοσθένους ὁ κατὰ Ἀριστογέιτονος I § 37 «καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἔάσω, ἀλλ' Ἀριστόγειτον, ἑπτὰ γραφὰς κέκρικάς με, τοῖς ὑπὲρ Φιλίππου τότε πράττουσι σαυτὸν μισθώσας, καὶ εὐθύνας διδόντος δις κατηγορήσας.»

(5) Πολυδεύκουσ Ὀνομαστικὸν VIII 45 «εὐθυνα δὲ κατὰ τῶν ἀρχάντων ἢ πρεσβευσάντων ἦν μὲν περὶ χρημάτων πρὸς τοὺς εὐθύνοὺς καὶ λογιστὰς (οἱ δ' ἦσαν δέκα), ἦν δὲ περὶ ἀδικημάτων πρὸς τοὺς δικαστὰς.» Immanuelis Bekkeri Anecdota Graeca (1814) σελ. 276: «λογισταὶ ἄρχοντές εἰσι κληρωτοὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐφ' ὧν πάντες οἱ ἄρχαντες ἀρχὴν ἠντινοῦν λόγον ἀπέφερον τῶν διωκημένων.» Φωτίου τοῦ Πατριάρχου λέξεων συναγωγὴ σελ. 32, 25 «εὐθυνοὶ ὄνομα ἀρχῆς παρ' Ἀθηναίοις· δέκα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἄνδρες ἦσαν, παρ' οἷς ἐδίδοσαν οἱ πρεσβεύσαντες ἢ ἄρχαντες ἢ διοικήσαντές τι τῶν δημοσίων τὰς εὐθύνας.» Ἐντεῦθεν ἡδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ τὰς λέξεις εὐθυνος καὶ λογιστῆς ὡς ταύτοσημους· ἐντούτοις ὁ Ἀρποκρατίων περὶ τῶν λέξεων (λέξεις «λογισταὶ καὶ λογιστήρια») διδάσκει ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ

τελευταίων ἐκλήρουντο καὶ δύο πάρεδροι (1). Αἱ περισθεῖσαι πηγαὶ δὲν μᾶς βοηθοῦσιν εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν καθηκόντων ἐκάστης τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν (2). Ἄν δὲν ἐπαρουσιάζετο κατήγορός τις, τότε οὔτοι ἀπήλασσαν τὸν ἀπολογούμενον ἐξ ἐπαγγέλματος (3). Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατηγοριῶν εἰσήγετο εἰς δικαστήρια, κληρούμενα παρὰ τῶν λογιστῶν (4), ἐν οἷς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας ἀντεπροσώπουν συνήγοροι κληρωτοί (5). Πρὶν ἢ δώσῃ εὐθύνας καὶ ἀπαλλαγῇ ὁ δημόσιος ὑπάλληλος θεωρεῖται ὀφειλέτης τῆς πολιτείας καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ ἐλευθέρως ἑαυτὸν καὶ τὴν περιουσίαν του, ἥτις ἐπίσης θεωρεῖται ἐνεχυριασμένη εἰς τὴν πολιτείαν (6),

πολιτεία τῶν Ἀθηναίων διέκρινε τοὺς εὐθύνοὺς ἀπὸ τῶν λογιστῶν· ἴδε καὶ Hermann § 153.

(1) Φωτίου τοῦ Πατριάρχου λέξεων συναγωγὴ σελ. 31, 20: «εὐθυνος· ἀρχὴ ἦν τις· ἐξ ἐκάστης δὲ φυλῆς ἕνα κληροῦσι, τούτῳ δὲ δύο παρέδρους.» ἴδε καὶ Ἀνδοκίδου περὶ τῶν μυστηρίων § 78.

(2) ἴδε ἐν τούτοις Schömann σελ. 432 ἐπ.

(3) Δημοσθένους ὁ περὶ Στεφάνου § 250: «οὐκοῦν ἐν μὲν οἷς εἰσηγγελλόμεν, ὅτ' ἀπεψηφίζεσθέ μου καὶ τὸ μέρος τῶν ψήφων τοῖς διώκουσιν οὐ μετεδίδοτε, τότε ἰψηφίζεσθε τὰ ἄριστα με πράττειν, ἐν οἷς δὲ τὰς γραφὰς ἀπέφευγον, ἔννομα καὶ γράφειν καὶ λέγειν ἀπεδεικνύμεν, ἐν οἷς δὲ τὰς εὐθύνας ἰπεσημαίνεσθε, δικαίως καὶ ἀδωροδοκῆτως πάντα πετραχθαί μοι προσωμολογεῖτε.»

(4) Immanuelis Bekkeri Anecd. Graeca σελ. 245: «εὐθύνας κυρίως ὡς εἰσάγουσιν οἱ λογισταὶ πρὸς τοὺς δόξαντας μὴ δρθῶς ἄρξαι τῆς πόλεως ἢ πρεσβεῦσαι κακῶς· καὶ τὰ δικαστήρια μὲν οἱ λογισταὶ κληροῦσι, κατηγορεῖ δ' ὁ βουλόμενος· καὶ τοῖς δικασταῖς ἐφέται τιμᾶσθαι τοῖς ἀλοῦσιν.»

(5) Immanuelis Bekkeri Anecd. Graeca σελ. 304: «συνήγοροι ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, οἱ τοῖς λογισταῖς ἐβοήθουν πρὸς τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχάντων τινὰ ἀρχὴν.»

(6) Αἰσχίνου ὁ κατὰ Κτησιφ. § 21: «ἀρχὴν ὑπεύθυνόν φησι μὴ ἀποδημεῖν (ὁ νομοθέτης) . . . πάλιν ὑπεύθυνον οὐκ ἔξ τὴν οὐσίαν καθιεροῦν οὐδὲ ἀνάθημα ἀναθεῖναι οὐδὲ ἐκποίητον γενέσθαι οὐδὲ διαθέσθαι τὰ ἑαυτοῦ . . . ἐνὶ δὲ λόγῳ ἐνεχυράζει τὰς οὐσίας ὁ νομοθέτης τὰς τῶν ὑπευθύνων, ἕως ἂν λόγον ἀποδῶι τῇ πόλει.»

δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἄλλο ἀξίωμα (1), οὐδὲ νὰ στεφανωθῇ (2).

Τέλος ὁ Ἄρειος Πάγος ἐξήσκει αὐστηράν τινα ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τῶν ὁποίων τὰς παρεκβάσεις εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ διὰ συμβουλῶν καὶ διὰ ποινῶν νὰ περιστέλλῃ, μολονότι δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τε τοῦ τρόπου καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐνασχήσεως τῆς ἐποπτείας ταύτης (3).

Αἱ κατὰ τῶν Περσῶν νίκαι αὐξάνουσι τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ. Ὁ θέλων νὰ διευθύνῃ τὴν δύναμιν ταύτην, ὀφείλει νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὴν ὠφελείας· διὸ καὶ ὁ μέγας τῶν Ἀθηναίων δημαγωγός, ὁ Περικλῆς (4), ἀναγκάζεται νὰ τραπῇ πρὸς τὴν τῶν δημοσίων κατανομήν (5). Τὸ ναυτικὸν καθίσταται ἡ κυρία δύναμις τῶν Ἀθηναίων, ἐπομένως τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος μεταφέρεται εἰς τὸν ὄχλον (6). Ὁ Περικλῆς διὰ τῶν συμμαχικῶν χρημάτων παρέχει εἰς

(1) Δημοσθένους ὁ κατὰ Τιμοκράτους § 150 : « οὐδὲ ἀρχὴν καταστήσω, ὥστ' ἄρχειν ὑπεύθυνον ὄντα ἑτέρας ἀρχῆς. »

(2) Λισχίνου ὁ κατὰ Κτησιφ. § 44 : « τοὺς ὑπευθύνους μὴ στεφανοῦν. »

(3) Ἰσοκράτους Ἀρειοπαγίτικὸς 44—48. Ἀνδοκίδου περὶ μυστηρίων § 84 : « ἰπειδὴν δὲ τεθῶσιν οἱ νόμοι, ἰπιμελείσθω ἡ βουλή ἢ ἐξ Ἀρείου Πάγου τῶν νόμων, ὅπως ἂν αἱ ἀρχαὶ τοῖς κσιμένοις χρῶνται. » Ἴδε καὶ Schömann σελ. 222 ἐπ.

(4) Περὶ τῶν μέτρων τοῦ Περικλέους καὶ ἐν γένει περὶ τῆς παρεκβάσεως τοῦ Ἀθηναίου πολιτεύματος ἴδε καὶ Schömann σελ. 359—367.

(5) Πλουτάρχου βίος Περικλέους IX : « ἔλαττουμένοις δὲ πλούτῳ καὶ χρήμασιν, ἀφ' ὧν ἰκεῖνος (ὁ Κίμων) ἀνελάμβανε τοὺς πένητας, δειπνόν τε καθ' ἡμέραν τῷ δεομένῳ παρέχων Ἀθηναίων καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀμφυεννύων, τῶν τε χωρίων τοὺς φραγμοὺς ἀφαιρῶν, ὅπως ὀπωρίζωσιν οἱ βουλόμενοι· τούτους δὲ Περικλῆς καταδημαγωγούμενος τρέπεται πρὸς τὴν τῶν κοινῶν κατανομήν. »

(6) Ξενοφῶντος Πολιτεία Ἀθηναίων κεφ. 1 καὶ 2. Θουκυδίδου βιβλ. I. 143.

τὸν δῆμον μισθὸν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δικαστικῶν καὶ πολεμικῶν καθηκόντων, παρέχει εἰς αὐτὸν χρήματα διὰ τὸ θέατρον (1) καὶ τέλος ὑποβάλλει τὰς δίκας τῶν συμμάχων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἀθηναίων, διὰ τὴν αὐξήσῃ τοὺς πόρους τοῦ δήμου (2). Ὁ δ' Ἐφιάλτης τῇ προτροπῇ τοῦ Περικλέους περιορίζων τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρείου Πάγου (3) ἀπαλλάσσει τὸν δῆμον ἐνὸς δυσαρέστου συμβούλου καὶ ἀνυψοῖ τὴν στιγμιαίαν κοινὴν γνώμην τοῦ πλήθους εἰς γνώμονα τῶν ἀποφάσεών του (4).

Ὁ δῆμος συνειθίζει νὰ ζῆ ἐκ τῶν κοινῶν, τὰς δ' ἀποφάσεις του ρυθμίζει ὅτε μὲν τὸ πάθος, ὅτε δὲ ἡ ἐκ τούτων ὑλικὴ ὠφέλεια (5). Οἱ δημαγωγοὶ ἀναιδῶς ὑπευθυμίζουσιν εἰς αὐτὸν τὴν τοῦ μισθοῦ ἀπώλειαν (6), καὶ οἱ τὰ δημόσια ἀξιώματα περιβαλλόμενοι σύρονται δις καὶ τρίς πρὸ τοῦ ἀχαλινώτου πλήθους, κρινόμενοι περὶ ζωῆς

(1) Πλουτάρχου βίος Περικλέους XI : « καὶ ταχὺ θεωρικοῖς καὶ δικαστικοῖς λήμμασιν ἄλλαις τε μισθοφοραῖς καὶ χορηγίαις συνδεκάσας τὸ πλῆθος ἔχρητα. »

(2) Ξενοφῶντος Πολιτ. Ἀθην. κεφ. I. 46 καὶ 47.

(3) Πλουτάρχου βίος Κίμωνος XV : « Ἐφιάλτου προσετώτος ἀφείλοντο τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς τὰς κρίσεις πλὴν ὀλίγων ἀπάσας. » Πλουτάρχου βίος Περικλέους IX : « διὸ καὶ μᾶλλον ἰσχύσας ὁ Περικλῆς ἐν τῷ δήμῳ κατεστασίαζε τὴν βουλήν, ὥστε τὴν μὲν ἀφαιρεθῆναι τὰς πλείστας κρίσεις δι' Ἐφιάλτην. » Ἀριστοτέλους Πολιτ. II. 9 : « τὴν ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ βουλήν Ἐφιάλτης ἐκόλουσε καὶ Περικλῆς. »

(4) Ἴδε καὶ Hermann § 160 καὶ 109.

(5) Ξενοφῶντος Πολιτ. Ἀθην. I. 43 : « ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις οὐ τοῦ δικαίου αὐτοῖς μέλλει μᾶλλον ἢ τοῦ αὐτοῖς συμφέροντος. »

(6) Λυσίου Ἐπικράτους § 4 : « πολλάκις ἠκούσατε τούτων λεγόντων, ὅποτε βούλοιντό τινα ἀδίκως ἀπολέσαι, ὅτι εἰ μὴ καταψηφισθε ὧν αὐτοὶ κελεύουσιν, ὑπολείψει ὑμᾶς ἡ μισθοφορὰ. » καὶ Λυσίου κατὰ Νικομάχου § 22 : « ἡ βουλή . . . ὅταν εἰς ἀπορίαν καταστῆ, ἀναγκάζεται εἰσαγγελίας δέχεσθαι καὶ δημεύειν τὰ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ρητόρων τοῖς πονηρότατα λέγουσι πείθεσθαι. »

καὶ θανάτου (1), ὁ δὲ μέγας τῶν Ἀθηνῶν πολίτης ὁ Φωκίων ἀναπολόγητος καταδικάζεται διὰ ψηφίσματος εἰς θάνατον (2).

Ἐν τέλει δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἐν Ἀθήναις τὰ πάντα ἦσαν ὑπεύθυνα καὶ μόνον ὁ δεσπότης δῆμος ἦτον ἀνεύθυνος, οὕτινος τὰ κεραυνοβόλα ψηφίσματα ἠδύναντο νὰ βάλωσι πάντα ἀδιακρίτως, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως, εἴτε μετ' ἀπολογία εἴτε καὶ ἀναπολογήτως. Διάφοροι ἀπόπειραι πρὸς μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος ἐπὶ τὸ ὀλιγαρχικώτερον ἀπέτυχον, συντελέσασαι μόνον εἰς τὸ νὰ ριζώσῃ βαρύτερον ἢ ἰδέα τῆς ἀπολύτου δημοκρατίας ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ.

I. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ ΤΟΥ 1878.

Τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1878 προϋπολογισθέντα ἔσοδα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ἀνεβιβάσθησαν εἰς 42,789,970 δρ. ἐκ τῶν ὁποίων καθ' ὅλην τὴν διάρκειν τῆς χρήσεως τοῦ 1878, διαρκοῦσαν κατὰ τὸν λογιστικὸν νόμον μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους (1879) ἐβεβαιώθησαν μὲν δραχ. 41,336,002 ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων δραχ. 1,453,967, εἰσεπράχθησαν δὲ δραχ. 38,822,962 ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν βεβαιωθέντων δραχ. 2,513,039 καὶ ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων δραχ. 3,967,006. Ἴδου πῶς ἔχει ἡ κατάστασις τῶν ἐσόδων τῆς χρήσεως τοῦ 1878 καθ' ἕκαστον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποβληθέντων εἰς

τὴν Βουλὴν πινάκων τῆς οἰκονομικῆς τοῦ κράτους ὑπηρεσίας.

Α'.—Ἀμεισοὶ φόροι. α) Ἐγγειος φόρος καὶ δικαιώματα ἐπικαρπίας προϋπελογίσθησαν δραχ. 9,672,500, ἐβεβαιώθησαν δραχ. 9,797,996, εἰσεπράχθησαν δραχ. 9,142,637, καθυστέρησαν τῇ 31ῃ Ὀκτωβρίου 1879 δραχ. 655,358. β) Φόρος ἐπὶ τῶν βοσκῶν προϋπ. δρ. 60,000, ἐβεβ. δρ. 50,856, εἰσεπράχθησαν δρ. 40,923 καθυσ. δρ. 9,932. γ) Φόρος ἐπὶ τῶν ζώων προϋπ. δρ. 1,200,000, ἐβεβ. δρ. 1,712,021 εἰσεπράχθ. δρ. 1,609,100 καθυσ. δρ. 102,921. δ) Φόρος ἐπὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων προϋπ. δρ. 1,200,000, ἐβεβ. δρ. 1,387,816, εἰσεπρ. 1,069,618, καθυσ. δρ. 318,198. ε) Φόρος ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν προϋπ. δρ. 850,000, ἐβεβ. 928,830, εἰσεπρ. 645,112, καθυσ. δραχ. 283,718. ς) Φόρος 2 ο/ο ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἀνωνύμων ἐταιριῶν προϋπ. δρ. 200,000, ἐβεβ. δρ. 137,209 εἰσεπρ. δρ. 137,209, καθυσ. 000...

Β'.—Ἐμμεσοὶ φόροι. α) Τελώνια προϋπ. δραχ. 12,550,000, ἐβεβ. δρ. 12,377,299, εἰσεπ. δρ. 12,377,266, καθυσ. δρ. 33. β) Χαρτόσημον προϋπ. δρ. 6,000,000, ἐβεβ. δρ. 4,846,305, εἰσεπρ. 4,846,305, καθυσ. δρ. 000. γ) Διάφορα δικαιώματα προϋπ. δρ. 755,000, ἐβεβ. δρ. 714,545, εἰσεπρ. 665,703, καθυσ. δρ. 48,841.

Γ'.—Δημόσια καταστήματα. α) Ταχυδρομεῖον προϋπ. δρ. 600,000, ἐβεβ. 618,460, εἰσεπρ. 618,460, καθυσ. 000. β) Τηλέγραφος προϋπ. δρ. 550,000, ἐβεβ. δρ. 778,460, εἰσεπρ. δρ. 778,460, καθυσ. 000. γ) Τυπογραφεῖον προϋπ. δρ. 4,000, ἐβεβ. δρ. 4,634, εἰσεπρ. δρ. 3,628, καθυσ. δρ. 1,005.

Δ'.—Δημόσια νομήματα καὶ κτήματα. α) Μεταλλεῖα καὶ ὀρυκτὰ προϋπ. δραχ. 836,000, ἐβεβ. δραχ. 627,093, εἰσεπρ. δρ. 600,523, καθυσ. 26,570. β) Ὑδατα θερμὰ προϋπ. δρ. 6,000, ἐβεβ. 5,210, εἰσεπρ. 5,210,

(2) Δημοσθένους δὲ κατὰ Φιλίππου I. § 47 αὐτὸν δ' εἰς τοῦδ' ἤκει τὰ πράγματα ἀισχύνης, ὥστε τῶν στρατηγῶν ἕκαστος δικαίως καὶ τρεῖς κρίνεται παρ' ὑμῖν θανάτου.»

(2) Πλουτάρχου βίος Φωκίωνος XXXIV καὶ XXXV.

καθυσ. δρ. 000. γ') Ἄλυκαὶ προὔπ. δρ. 900,000, ἐβεβ. δρ. 863,782, εἰσεπρ. δρ. 863,782, καθυσ. μηδέν. δ') Ἰχθυοτροφεία προὔπ. δρ. 315,000, ἐβεβ. δρ. 316,330, εἰσεπρ. δρ. 297,039, καθυσ. δρ. 19,290. ε) Δάση προὔπ. δρ. 580,000, ἐβεβ. δρ. 423,887, εἰσεπρ. δρ. 422,136, καθυσ. 1,751. ς') Ἐλαιῶνες προὔπ. δρ. 5,000, ἐβεβ. δρ. 8,666, εἰσεπρ. δρ. 7,952, καθυσ. δρ. 713. ζ') Σταφιδῶνες καὶ ἀμπελῶνες προὔπ. δρ. 50,300, ἐβεβ. δρ. 69,085, εἰσεπρ. δρ. 33,986, καθυσ. δρ. 35,099. η) Περιβόλια καὶ ἄλλα κτήματα προὔπ. δρ. 128,670, ἐβεβ. δρ. 111,973, εἰσεπρ. δρ. 104,699, καθυσ. δρ. 7,274. θ') Κτήματα διοικούμενα δι' ἐπιστάσις προὔπ. 8,000, ἐβεβ. δρ. 7,744, εἰσεπρ. δρ. 7,699, καθυσ. δρ. 45. ι) Δημόσια κτίρια καὶ ἐργοστάσια προὔπ. δρ. 22,000, ἐβεβ. δρ. 31,322, εἰσεπρ. 28,437, καθυσ. 2,885.

Ε'.—Ἐκποιήσεις ἐθνικῶν κτημάτων. α) Χρεωλύσια καὶ τόκοι προικοκτησιῶν προὔπ. —, ἐβεβ. δραχ. 3,278, εἰσεπρ. δρ. 2,450, καθυσ. 828, β') Χρέη ἐκ προικοκτησιῶν ἀνανεωθέντων κατὰ τὸν ΣΙΕ' νόμον προὔπ. δρ. 250,000, ἐβεβ. 255,056, εἰσεπρ. δρ. 96,441, καθυσ. δρ. 158,614. γ') Δεκαετεῖς πιστώσεις προικοκτησιῶν προὔπ. δραχ. —, ἐβεβ. δρ. 1858, εἰσεπρ. δρ. 1858, καθυσ. δρ. —. δ') Δεκαετεῖς πιστώσεις φθαρτῶν κτημάτων προὔπ. δρ. 525,000, ἐβεβ. δρ. 548,324, εἰσεπρ. δρ. 407,709, καθυσ. 140,615. ε) Ὀλική τιμὴ προικοκτησιῶν προὔπ. δραχ. —, ἐβεβ. δρ. 161, εἰσεπρ. 161, καθυσ. δρ. —. ς') Πεντημῦριον καὶ ὀλική τιμὴ φθαρτῶν κτημάτων προὔπ. δρ. 100,000, ἐβεβ. δρ. 33,631, εἰσεπρ. δρ. 33,631, καθυσ. δρ. —. ζ') Ἐπταετεῖς δόσεις γηπέδων κατὰ τὸν ΣΠΖ' νόμον προὔπ. δρ. 10,000, ἐβεβ. δρ. 5,421, εἰσεπρ. 4,583, καθυσ. 837. η) Τίμημα οἰκοπέδων Πατρῶν προὔπ. δρ. 20,000, ἐβεβ. δρ. 51,348, εἰσεπρ. δρ. 24,859, καθυσ. δρ. 26,489. θ') Προκαταβολαὶ γαιῶν καὶ φυτειῶν προὔπ. δρ. —, ἐβεβ. δρ. 3,630, εἰσεπρ. 3,630, καθυσ. δρ. —.

ι) Δόσεις γαιῶν καὶ φυτειῶν προὔπ. δρ. 1,800,000, ἐβεβ. δρ. 985,722, εἰσεπρ. δρ. 985,722, καθυσ. δρ. —.

ΣΤ'.—Διάφορα εἰσοδήματα. α) Τόκοι ὑπερημερίας προὔπ. δρ. 300,000, ἐβεβ. δρ. 235,129, εἰσεπρ. δρ. 235,129, καθυσ. —. β') Πρόσοδοι κτημάτων κατακευρωμένων τῷ δημοσίῳ προὔπ. δρ. 1,500, ἐβεβ. δρ. 1,006, εἰσεπρ. δρ. 940, καθυσ. δρ. 66. γ') Ποινικὰ ἐργοστάσια προὔπ. δρ. 3,000, ἐβεβ. δρ. 205, εἰσεπρ. 205, καθυσ. —. δ') Δικαστικὰ ἔξοδα ἐν γένει προὔπ. δρ. 250,000, ἐβεβ. δρ. 653,421, εἰσεπρ. δρ. 194, 623, καθυσ. δρ. 458,798. ε) Ἀπόληψις ἐξόδων προκαταβληθέντων εἰς πολιτικὰς δίκας προὔπ. δρ. 10,000, ἐβεβ. δρ. 33,672, εἰσεπρ. δρ. 9,332, καθυσ. δρ. 24, 340. ς') Ἀπόληψις ἐξόδων ἀριθμῆσεως ζώων προὔπ. δρ. 15,000, ἐβεβ. δρ. 15,472, εἰσεπρ. δρ. 8,349, καθυσ. δρ. 7,122. ζ') Τυχηρὰ προὔπ. δρ. 437,000, ἐβεβ. δρ. 568,791, εἰσεπρ. 456,197, καθυσ. δρ. 112,593. η) Ἐπιστροφὰὶ χρημάτων προὔπ. δρ. —, ἐβεβ. δρ. 152,454, εἰσεπρ. δρ. 111,454, καθυσ. δρ. 40,700. θ') Εἰσπράξεις λόγῳ πολιτικῶν συντάξεων προὔπ. δρ. 850,000, ἐβεβ. δρ. 845,171, εἰσεπρ. δρ. 840,271, καθυσ. δρ. 4,899. ι) Ἀπόληψις προκαταβολῶν ἐξ ἐκλογικῶν εἰδῶν προὔπ. δρ. —, ἐβεβ. δρ. 271, εἰσεπρ. δρ. 271, καθυσ. δρ. —.

Ζ'.—Ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα. α) Ἐκποιήσεις ἀκινήτων μοναστηριακῶν κτημάτων προὔπ. δρ. 60,000, ἐβεβ. δρ. 76,519, εἰσεπρ. 72,708, καθυσ. 3,811. β') Πολυετεῖς ἐνοικιάσεις προὔπ. δρ. 100,000, ἐβεβ. δρ. 193,132, εἰσεπρ. δρ. 180,103, καθυσ. δρ. 13,028. γ') Μονοετεῖς ἐνοικιάσεις προὔπ. δρ. 105,000, ἐβεβ. δραχ. 47,535, εἰσεπρ. 44,907, καθυσ. 2,628. δ') Ἐκκλησιαστικοὶ τόκοι ὑπερημερίας προὔπ. δρ. 10,000, ἐβεβ. δρ. 8,810, εἰσεπρ. δρ. 8,810, καθυσ. δρ. 0. ε) Διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἔσοδα προὔπ. δρ. 1,000, ἐβεβ. δρ. 4,337, εἰσεπρ. δρ. 708, καθυσ. δρ. 3,629. ς') Δόσεις ἐκκλησια-

στικῶν γαιῶν καὶ φυτειῶν προϋπ. δρ. 20,000, ἐβεβ. δρ. 14,024, εἰσεπρ. 14,024, καθυσ. δρ. —.

Η'.—Ἔσοδα κεκλεισμένων χρήσεων. Προϋπελογίσθησαν εἰς δρ. 4,430,000, ἐξ ὧν α) δημόσια ἐβεβ. δρ. 769,060, εἰσεπρ. 769,060, καθυσ. —. β) ἐκκλησιαστικὰ ἐβεβ. 7,706, εἰσεπρ. 7,706, καθυσ. —.

Θ'.—Καθυστεροῦντα κατὰ τὸν ΧΚΗ' νόμον. α) Ἔσοδα τῶν χρήσεων 1854-1858 προϋπ. δρ. 764, εἰσεπρ. δρ. 367, καθυσ. 396. β) Ἔσοδα τῆς χρήσεως 1853 καὶ τῶν πρὸ αὐτῆς προϋπ. 844, εἰσεπρ. 844.

Ἡ ἀνωτέρω δημοσιονομικὴ ἀπογραφὴ τῶν ἐσόδων τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας παριστᾷ τὰς διαφοροὺς διακλαδώσεις τῆς καθυστερήσεως εἰς τρόπον πολλὰς ὑποκινουῦντα σκέψεις. Ἐπὶ τῶν βεβαιωθέντων κατὰ τὸ 1878-31 8βρίου 1879 εἰσοδημάτων τῆς ἐπικρατείας (41,336,003 δρ.) τὸ 16ον περίπου (2,513,039 δρ.) ἀπέμεινε καθυστεροῦν. Δὲν εἶναι ἀπο σκοποῦ νὰ μελετήσωμεν ἰδιαιτέρως τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς καθυστερήσεως κατὰ τοὺς διαφοροὺς τῶν εἰσπράξεων ὀργανισμοῦς.

Ἐν γένει εἰς διατύπωσιν τῆς ἀναγκαίας ἐπὶ τῶν καθυστερήσεων ἰδέας ἀναπόφευκτος εἶναι ἡ διάκρισις τῶν βεβαιωθέντων εἰσοδημάτων τῆς ἐπικρατείας α) εἰς τοιαῦτα εἰσπρακτέα ὑπὸ τῶν τελωνῶν (δρ. 15,592,372), ἀλαταποθηκαρίων (δρ. 863,893) καὶ ὑπολόγων (δ. 592,620), ἀναβιβαζόμενα τὸ ὅλον εἰς δρ. 17,048,885, τὰ ὅποια εἰσεπράχθησαν ἅπαντα καὶ β) εἰς ἔσοδα εἰσπρακτέα ὑπὸ τῶν 53 ταμείων τῆς ἐπικρατείας ἀναβιβαζόμενα τὸ ὅλον εἰς δρ. 24,287,115, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσεπράχθησαν δρ. 21,774,075 παρήχθη δὲ οὕτω τὸ ἐν ἀρχῇ σημειωθὲν ἔλλειμμα ἀπέναντι τῶν βεβαιωθέντων ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκ δρ. 2,513,039, ὅπερ ἀναλογεῖ εἰς 10,4 τοῖς ο/ο ἐπὶ τῶν εἰσπρακτέων ὑπὸ τοῦ κλάδου τούτου τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως ἐσόδων. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ φαινόμενον τῆς καθυστερήσεως

ταύτης καθ' ἕκαστον ταμεῖον, ἀναλογοῦντες τὰ καθυστεροῦντα πρὸς τὰ εἰσπρακτέα ἐπὶ τοῖς ο/ο.

Ταμεῖον Κεντρικὸν 6,9. Ταμεῖον Πατρῶν 16,4. Ταμεῖον Ἡλείας 21,9. Ταμεῖον Ναυπλίας 8,3. Ταμεῖον Κορινθίας 12,8. Ταμεῖον Λακεδαιμόνος 15,4. Ταμεῖον Καλαμῶν 13,9. Ταμεῖον Μαντινείας 9. Ταμεῖον Φθιώτιδος 4. Ταμεῖον Σύρου 6,1. Ταμεῖον Κερκύρας 3. Ταμεῖον Κεφαλληνίας 8,9. Ταμεῖον Ζακύνθου 7,1. Ταμεῖον Θηβῶν 12,5. Ταμεῖον Λεβαδείας 3,3. Ταμεῖον Παρνασσίδος 12,1. Ταμεῖον Χαλκίδος 3,8. Ταμεῖον Μεσολογγίου 7,1. Ταμεῖον Βονίτσης 13,2. Ταμεῖον Γόρτυνος 16,8. Ταμεῖον Καλαβρύτων 21,1. Ταμεῖον Τριφυλίας 13,8. Ταμεῖον Πυλίας 22,3. Ταμεῖον Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς 9,2. Ταμεῖον Λοκρίδος 6. Ταμεῖον Μεσσήνης 16,5. Ταμεῖον Ὀλυμπίας 9,3. Ταμεῖον Εὐρυτανίας 5,1. Ταμεῖον Τριχωνίας 6,7. Ταμεῖον Δωρίδος 8,1. Ταμεῖον Μεγαλοπόλεως 10,8. Ταμεῖον Θήρας 6,4. Ταμεῖον Αἰγιαλείας 9,8. Ταμεῖον Κυνουρίας 12,4. Ταμεῖον Καρυστίας 4,9. Ταμεῖον Νάξου 7,3. Ταμεῖον Σπετσῶν 11,9. Ταμεῖον Ὑδρας 7,9. Ταμεῖον Μεγαρίδος 9,3. Ταμεῖον Τήνου 15,6. Ταμεῖον Ἄνδρου 7,2. Ταμεῖον Σχοπέλου 4,2. Ταμεῖον Ναυπακτίας 12,5. Ταμεῖον Μήλου 7,4. Ταμεῖον Κέας 9,3. Ταμεῖον Γυθείου 34,5. Ταμεῖον Βάλτου 8,3. Ταμεῖον Παξῶν 3,8. Ταμεῖον Λευκάδος 9,1. Ταμεῖον Ἰθάκης 5,3. Ταμεῖον Κυθήρων 14,3. Ταμεῖον Ξηροχωρίου 1,1. Ταμεῖον Ἄργους 6,6.

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν ταμείων τοῦ κράτους εἰς πλείονας καθυστερήσεις διατελοῦσι τὸ τοῦ Γυθείου (34,5 τοῖς ο/ο), τὸ τῆς Πυλίας (22,3) καὶ τὸ τῆς Ἡλείας (21,9) εἰς ἐλάσσονας δὲ τὸ τοῦ Ξηροχωρίου (1,1), τὸ τῆς Κερκύρας (3) καὶ τὸ τῆς Χαλκίδος (3,8). Τὰ λοιπὰ ταμεῖα περιστρέφονται ἐν τῷ ἐλαττωματικῷ κύκλῳ τῆς καθυστερήσεως μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΣΙΤΟΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΝ ΕΤΕΙ 1879.

Τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν μάλ-
λον ἐνδιαφέρουσαν ἐποψιν διὰ τοὺς οὐχὶ ποιητικῆ ἀδεία
ζῶντας μεγάλους πληθυσμούς. Ὁ ποιητὴς δύναται νὰ
ζῆ μὲ τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ὁ οἰκογενειάρχης θέλει
ἄρτον διὰ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ἐπομένως πολλὴν ἔχει τὴν
περιέργειαν ἢ ἐξέτασις, κατὰ πόσον ἡ σιτοπαραγωγὴ τοῦ
παρελθόντος ἔτους δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς πρώτας
ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος, μέχρις οὗ ἡ παραγωγὴ τοῦ
ἱσταμένου ἔτους εἰσαγάγῃ ἐντὸς τῆς κοινῆς καταναλώ-
σεως τὴν εἰσφορὰν αὐτῆς.

Ἐξ εἰδικῶν, κατὰ τὸ θέμα τοῦτο, ἀπογραφικῶν με-
λετῶν τοῦ K. Rivort πληροφορούμεθα, ὅτι ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς
καθ' ἅπασαν τὴν γνωστὴν οἰκουμένην ὁ μέσος ὅρος τῆς
ἐνιαυσίου σιτοπαραγωγῆς, κατὰ τὴν τελευταίαν χρονικὴν
περίοδον, ἀναβαίνει εἰς 607,950,000 ἑκατόλιτρα, ἀφ' ἐ-
τέρου κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἡ παγκόσμιος σιτοπαραγωγὴ
κατέπεσεν εἰς 517,550,000, δηλ. ὑπάρχει ἐλάττωσις κατὰ
90 περίπου ἑκατομμύρια. Τὸ ἔλλειμμα τοῦτο τῆς κυριω-
τάτης ἀνθρωπίνης τροφῆς θὰ ἐξασκήσῃ βεβαίως τὴν ση-
μασίαν του ἐπὶ τῶν πτωχοτέρων καὶ ὑπὸ χεῖρονας ὅρους
ἀποκατεστημένων πληθυσμῶν, κατὰ πολλὰς δὲ πιθανό-
τητας αἱ περιοδικαὶ ἐμφανίσεις τῆς μᾶστιγος τοῦ λιμοῦ
πρὸς τοιαύτην ἰδιαιτέρως κατάστασιν τῆς σιτοπαραγωγῆς
συνδέονται ἐν τῇ ἀπείρῳ ποικιλίᾳ τῶν τοπικῶν περιστά-
σεων.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἀναπλήρωσις τοῦ ἐλλείμ-
ματος τῆς σιτοπαραγωγῆς θέλει ἐξ ἄλλων θρεπτικῶν
στοιχείων ἐπιδιωχθῆ. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπο σκοποῦ νὰ
ἐρευνήσωμεν κατὰ πόσον τὸ προκείμενον ἔλλειμμα δια-

μοιράζεται μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπικρατειῶν. Ἐν πρώτοις
διὰ μὲν τὴν Εὐρώπην ἐνῶ ἢ κατὰ μέσον ὅρον ἐνιαυσία
σιτοπαραγωγὴ ὑπολογίζεται εἰς 427,940,500 ἑκατόλιτρα,
ἀφ' ἐτέρου κατὰ τὸ ἔτος 1879 συνεκομίσθησαν μόνον
339,550,000· διὰ δὲ τὴν λοιπὴν οἰκουμένην ἐνῶ ἢ κατὰ
μέσον ὅρον ἐνιαυσία σιτοπαραγωγὴ ὑπολογίζεται εἰς 180
ἑκατομμύρια ἑκατόλιτρα, ἀφ' ἐτέρου κατὰ τὸ ἔτος 1879
συνεκομίσθησαν 178 ἑκατομμύρια. Ἡ ἐλάττωσις τῆς σι-
τοπαραγωγῆς εἶναι λοιπὸν πολλῶ μείζων ἐν Εὐρώπῃ, ἥτις
θὰ ἀναγκασθῆ νὰ ἀποταθῆ εἰς τὰς ἀπωτέρας ἀγοράς πρὸς
συντήρησιν τῶν πληθυσμῶν τῆς. Ἐν τούτοις ὁ κατωτέρω
πίναξ δεικνύει τὴν καθ' ἐκάστην ἐπικράτειαν ἐκτύλιξιν τῶν
διαφόρων φαινομένων τῆς σιτοπαραγωγῆς εἰς ἑκατόλιτρα
(1 ἑκατόλιτρον=πρὸς 3 κοιλιά):

Ἐπικράτεια	Μέση παραγωγὴ	Παραγωγὴ 1879.
Γαλλία	102,300,000	76,500,000
Ρωσσία	80,000,000	70,000,000
Γερμανία	44,000,000	40,000,000
Ἰσπανία	42,000,000	35,009,000
Ἰταλία	39,000,000	30,000,000
Αὐστρουγγαρία	34,000,000	28,000,000
Μεγάλη Βρετανία	37,000,000	21,000,000
Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία	15,000,000	13,000,000
Ρουμανία	12,000,000	10,000,000
Βέλγιον	8,500,000	6,000,000
Πορτογαλλία	3,000,000	2,500,000
Ὀλλανδία	1,850,000	1,500,000
Ἑλλὰς	1,800,000	1,500,000
Σερβία	1,500,000	1,250,000
Δανιμαρκία	1,000,000	1,000,000
Σουηδία	850,000	850,000
Ἑλβετία	850,000	650,000
Νορβηγία	100,000	100,000
Διάφοροι	200,000	200,000
Ἠνωμένα Πολιτεῖαι	150,000,000	150,000,000
Ἀλγερία	9,000,000	7,500,000
Καναδᾶ	6,000,000	6,000,000
Αὐστραλία	6,000,000	6,500,000
Αἴγυπτος	6,000,000	5,000,000
Διάφοροι	3,000,000	3,000,000
Ὅλον	607,950,000	517,550,000

Οὕτως ἔχουσιν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἀριθμητικῶν προς-

εγγίσεων αἱ ἀναλογίαι τῆς παγκοσμίου σιτοπαραγωγῆς. Διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἀπαιτοῦνται 50 περίπου ἑκατομμύρια ἑκατόλιτρα σίτου, ἵνα θρέψῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς. Διὰ τὴν Γαλλίαν ὑπολογίζεται εἰς 20 ἑκατομμύρια καὶ πλέον ἔτι ἢ ἀναπόφευκτος εἰς σίτον εἰσαγωγή. Ἀφ' ἑτέρου αἱ κατ' ἐξοχὴν σῖτον ἐξάγουσαι ἐπικράτειαί τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καλοῦνται εἰς μείζονα ἐπικουρίαν. Ἀλλ' ἡ τῆς Ρωσσίας ἐξαγωγή ὑπολογίζεται ὡς μὴ δυναμένη νὰ ὑπερβῇ τὰ 15 ἑκατομμύρια, ἐνῶ ἡ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δύναται νὰ ὑπερβῇ καὶ τὰ 60 ἑκατομμύρια ἑκατολίων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα ἰδιαιτέρως, εἰς 300,000 ἑκατόλιτρα ἀναβιβάζε- ἡ ἐν ἔτει 1879 καθυστέρησις αὐτῆς ἐν τῇ σιτοπαραγωγῇ. Ὁ δὲ γειτονικὸς καὶ ἀδελφὸς πληθυσμὸς ὑπὸ τὸ ὀθωμανικὸν σχῆπτρον εὐρίσκεται ὑπὸ βαρύτερον ἔτι ἔλλειμμα 2 ἑκατομμυρίων ἑκατολίων σίτου. Οἱ μῆνες λοιπὸν οἱ ὅποιοι ὑπολείπονται μέχρι τῆς νέας συγκομιδῆς, εἶναι μῆνες βεβαίως μὲν οὐχὶ ἀνυπερβλήτου δοκιμασίας, πάντως ὅμως ἀξιοὶ ἰδιαιτέρας μερίμνης καὶ διὰ τὸ καθ' ἡμᾶς τμήμα τῆς οἰκουμένης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σημειώσεων ἐξηγεῖται ἡ ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ὑψωσις τῆς τιμῆς τῶν σιτηρῶν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς ἡ ζήτησις τοῦ σίτου εἶναι εἰς μείζονα τῆς προσφορᾶς ἀνάπτυξιν, αἱ δὲ ἐγχώριοι προμήθαι δὲν ἐπάρκοῦσι πλέον εἰς τὴν ἀλεστικὴν βιομηχανίαν. Εὐχάριστον ἀφ' ἑτέρου σύμπτωμα, ὅτι πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ ἡ Νέα Ὑόρκη παρίστα τελευταῖον σπουδαίας τάσεις εἰς ἐλάττωσιν τοῦ τιμολογίου τῶν σιταποθηκῶν τῆς. Τοιοῦτοτρόπως λειτουργεῖ ἡ οἰκονομικὴ τῆς ἀδελφότητος τῶν λαῶν ἀρμονία.